

Toto číslo vyšlo v nákladu 70.000 výtisků

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 8. LEDNA 1936

ZA KČ 2.—

Jak se dělá světová literatura

KAREL ČAPEK

Národ s politickým talentem

F. PEROUTKA

Z dějin našich daní

JAROSLAV KOLÁŘÍK

Jules Verne měl pravdu

A. JACOBSON

Polemiky, které udávaly směr

OTTO RÁDL

Emigranti o nás

FRANK WARSCHAUER

Kdo zachránil situaci — Opět zklamání

Jak agráři zachránili stát

HCB 845
73 m
7300

FÉNIX

životní pojišťovací společnost ve Vídni
Ředitelství pro republiku Československou
V PRAZE II, Lützowova ul. č. 7

Ředitelství pro Moravu:
BRNO, Běhounská ulice č. 10

Fil. řed. pro Slovensko:
BRATISLAVA, Grösslingova 34

POJIŠŤUJE:

za výhodných moderních podmínek a soutěžných sazeb na život s lékařskou prohlídkou i bez ní, věna dítek a důchody.

PRAŽSKÁ ŽELEZÁŘSKÁ SPOLEČNOST

PRAHA II, LUTZOWOVA 55

TELEFONY:

25851—55, 20038
26838, 31261—3

ADRESA TELEGRAMŮ: MAYRAU PRAHA

BANKOVNÍ DŮM PETSCHKE A SPOL.

PRAHA II.

BREDOVSKÁ 18

ADRESA TELEGRAMŮ: PETSCHKEKOMP

2. VYDÁNÍ

LION FEUCHTWANGER

ŘÍMSKÝ ŽID

Druhá věta románové trilogie o dějepisci
Josefu Flaviovi, navazující na »Válku ži-
dovskou«. Brož. Kč 59.—, váz. Kč 71.—

U knihkupců

FR. BORO VÝ - PRAHA

l é k a ř i

Odborný lékař pro porod-
nictví a pro nemoci žen **MUDr. K. STEINBACH**
PRAHA II, Havlíčkově náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

Dr. J. ERMAČENKO bývalý hospitant ne-
mocnice na Bulovce
(dermato-venerolog. odd.), Praha I., Ulice u Pražské brány č. 1, za Re-
presentačním domem. Ordin. od 7 h. do 20 h. Neděle a svátky d. pol.
Telefon 634-66.

OBSAH 52. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Po velké události. — RUD. PROCHÁZKA: K posledním mezinárod-
ním událostem. — Z. SMETÁČEK: Katolictví, demokracie, pokrok. — C. G. BURGE & W. KAEMPFERT: Lehčí či těžší
než vzduch? — OCCIDENTALIS: Úvaha o fair play. — STULTUS: Čtenáři píší. — K sociologii českého profesora. —
Svaz obchodních domů odpovídá.

Přítomnost

za redakci **Ferd. Peroutka**
odpovídá

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BORO VÝ V PRAZE II, NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. • Nevyžádané
rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt
roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— • Užívání nov. známek povoleno řed. pošt
a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. I. 1924 • Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 8. LEDNA 1936

ČÍSLO 1

Národ s politickým talentem

Je snad potřebí napsat nějaký doslov k roku 1935. Ještě jedné slovanské vlastnosti — vedle sklonu k anarchii — je třeba se zbavit: sebedrásání, které se může vystupňovat až v zálibu. Sklonu k anarchii jsme se již téměř zbavili; to můžeme říci zejména po absolvování nesnadného roku 1935. Ale jak skvěle dovedou Slované sami sebe obžalovávat a jakou pronikavou rozkoš jim to někdy působí! Uchylovali se v historii k této rozkoši patrně proto, že jim nebyly přístupny jiné rozkoše, hodné mužů, na př. mužná rozkoš rozumně vládnouti svým vlastním státem. Lidské nitro chce být nasyceno, a nedovede-li je člověk nasytit mocí a činy, nasytí je aspoň poznáním, byť hořkým.

Nuže, co se o nás a o naší politice dalo říci špatného a kritického, dávno a široce jsme si mezi sebou řekli. Netřeba toho litovat. Aspoň nejdeme světem s očima zavřenýma. Sebekritika je vždy potřebná věc, ale nesmí se to vyvinout v ono zálibné slovanské sebedrásání do nekonečna. Nejsme jen vnukové Tolstého, jsme také lidé, kteří chtějí spravovat svůj stát a kteří, povede-li se jim něco v tomto oboru, mají právo mít z toho radost.

Národ s politickým talentem — to jsme podle úsudu velké části ciziny my. Čím dále tím více myslím, že je to pravda. Když jsme v prosinci provedli volbu nového presidenta, jednota, s jakou se tak stalo, světu zaimponovala. Jeden švýcarský list napsal při této příležitosti: škoda, že tolik vynikajících vlastností politických se soustředilo na národ jediný a nerozptýlilo se po celé Evropě! Můžete říci: zdvořilost. Ale jakou příčinu měl by švýcarský časopis k zdvořilosti tak přehnané? Nejsme hezká žena, aby-
chom podněcovali pud dvornosti, kamkoli vkročíme. Ba, býváme někdy nepůvabní více než je nutno. Je to tedy nepochybně více než zdvořilost: je to úsudek.

Sami dobře víme, na které věci v přítomné době náš talent nestačí, patrně ani nemůže stačit. Zbaviti se následků hospodářské krise, na to zatím dosti nadání nemáme. Na naši omluvu může býti uvedeno, že celý svět k tomu nemá dosti talentu a že vězí v téže jámě, jako my. Víme, že jednou budou potcmci námi trochu opovrhovat za to, že jsme tak dlouho žili v takových nerozumných poměrech a že jsme dovolovali, aby tolik lidí se topilo v beznadějně a špinavě bídě. Víme také, že, povede-li se sovětskému Rusku druhá pětiletka, bude kapitalistický svět a my s ním postaveni před vážné poučení, že to snad jde také jinak.

Ale jsme malý národ a nemůžeme jít sami k budoucnosti. Nemůžeme sami odstranit příčiny krise, které jsou mezinárodní. Prodělávali jsme se západním světem jeho konjunkturu, proděláváme s ním i jeho trapnou krisi. Po té stránce nemáme se věru čím chlubit a rok 1935 nebyl nijak úspěšný. Nezaměstnanost u nás dokonce poněkud stoupla, také

se zdá, že se dostáváme z krise pomaleji než státy jiné. Je možno, že v tom nebo v onom chybujeme. Budeme to musít zkoumat. Tato demokracie, která dovedla tak úspěšně jednat politicky, bude se musít v tomto roce intenzivněji soustředit na úkoly hospodářské. Avšak hlavní příčiny krise nemůžeme opravdu sami odstranit. Celý svět musí oříve přijíti k rozumu. Obáváme se, že to může velmi dlouho trvat.

Také zahraniční nebezpečí se nám v minulém roce ovšem nepodařilo zažehnat. Ale také tu platí, že nemáme býti posuzováni podle věcí, na něž naše vlastní síly nemohou stačit. Ani velmocí neměly tady žádný úspěch, ač se o to velmi snažily. Kdybychom sebe krásněji mluvili i jednali, nevpravíme do hitlerismu jinou duši. Můžeme dělati to jediné, co vskutku děláme: zařadit se do silného obranného systému, aby-
chom v nejhorším případě měli co nejvíce a co nejsilnějších spojenců. Jenom demagog se může ptát s výčitkou naší vlády, proč ještě ve světě není klid a proč dosud to či ono hrozí.

Také se nedá zapřít, že s Polskem nemáme dobrých styků, a leckterý muž u nás pokusil se proslavit se prohlášením, že bychom ty dobré styky s Polskem měli mít. Snadný to úspěch, poněvadž všichni ihned uznají, že má pravdu. Ale zároveň je to planá řeč, aspoň tak dlouho, dokud takový řečník nepřipojí také návod, jak toho docílit. Přijmeme všichni zajisté každou radu, jak odklidit tento nesmyslný a bezcílný spor. Avšak k dobrým stykům je vždy, bohužel, třeba dvou, a Polsko z nějakých tajemných vlastních důvodů dává si na tom přímo záležet, aby k nám nemělo dobrý vztah. Na to tedy také sami nestáčíme, z této temné stránky roku 1935 musíme býti také omluveni.

Jestliže nevypadají dobře věci, ve kterých nezáleželo jen na nás, mnohem lépe vypadají věci, v nichž jsme si sami mohli udělat pořádek. Ano, jsme národ, který prokázal určitý politický talent.

Známkou politické netalentovanosti by bylo, kdybychom se tvářili v tvář zahraničnímu nebezpečí drásali a rvali mezi sebou, kdybychom se rozštěpili na dvě nesmiřitelně se potírající fronty, třeba na levicí a na pravici, jak se to teď ve světě s oblibou dělá, a kdybychom všim tímto způsobem vytvořili u sebe stav zmatku, ve kterém bychom byli snadnou kořistí útočníka nebo aspoň lákavým předmětem útoku. Ovšem, ani u nás neschází lidí, kteří po ničem jiném tolik netouží jako po důkladném vnitřním boji, při kterém by se půda otřásala a po němž by bylo možno podrobit odpůrce všem druhům politické msty. Jsou však drženi v ústraní silou rozvázně většiny. V nazírání na základní věci podařilo se nám docílit co největší jednoty — bez diktátora. Jsme jednotni v názoru na to, jakou zahraniční politiku musíme provádět, ať chceme nebo nechceme — až na p. dra Kramáře ovšem, který se tolik unavil sjednocováním s p. Stříbrným, že opomíná sjednotiti se s národem. Ale osudem dra Kramáře jest to, že, byv za Rakous-

ka významným činitelem, stal se v republice detailem, jehož postavení tu nebo tam nemůže porušit celkovou linii. Nebylo snadno pro některé občanské strany, pro agrární a lidovou, podporovati tu zahraniční politiku, která uzavřela spolek se sovětským Ruskem. Jestliže tak přece činily, jestliže k tomuto spolku daly souhlas, znamená to, že rozumné přesvědčení o prospěchu státu zvítězilo u nich nade všim jiným.

Evropou obchází zjev s divokou a nemilosrdnou duší troglodyta: fašismus. Hledá, co by pohltit. Bylo po nějakou dobu otázkou, nebudeme-li — jemně vyjádřeno — také zataženi do jeho sféry, neboli, méně jemně vyjádřeno, nebudeme-li se také my jeden druhému hnát v občanské válce po hrdle. Dvě fašistické diktatury v přímém sousedství a ničivý vliv hospodářské krise na psychologii obyvatelstva — to nebyla maličkost. Někteří ještě dnes trochu se chvějí a pro všechny případy mluví tak, aby našli milost před každým. Ale pomalu už ani není třeba vydávati bulletiny o zdravotním stavu naší demokracie. Teplota i puls normální. Zdá se býti rozhodnuto: zůstaneme demokraty. Socialisté sami by snad byli demokracii neudrželi. Ale dvě největší občanské strany přihlásily se k témuž vyznání víry. Z toho plyne poučení, že nemáme se snažit udržovat demokracii jedině nějakou dělnickou frontou, nýbrž že máme k tomu účelu jako dosud používat široké koalice všech demokratických stran. Ze všech zkoušek a pokusů vynořila se nakonec velká, naprostá demokratická většina, rozhodnutá pevně vládnout a patřící mezi nejsolidněji založené režimy v Evropě. Tolik po subjektivní stránce.

Po objektivní pak je zřejmo, že vrchol fašistické epidemie v Evropě je již překonán. Nepodlehli-li jsme silnější nákaze, nepodlehne ani oslabené. Věru, že je již oslabena. Vavřín na čele diktátorů v poslední době rychle uvadá. Španělsko se vrátilo k demokracii, Bulharsko a Jugoslavie se k ní vracejí. Mussolini se zachvěl v kolenou účinky habešské války; nevyjde z ní s takovým věhlasem, s jakým do ní šel. O Hitlerovi se pak ukazuje, že jeho diktatura, jejíž výkonnost byla tolik veleběna, než došlo k tomu, ji ukázati, nedovede rozřešit ani prostou otázku tuků. Diktátoři bývají nepřekonatelní, dokud mluví. Tu bývá nakažlivost veliká. Je třeba nechat diktátory vymluvit se a pak pozorovat jejich jednání. Pod vlivem zkušeností nakažlivost se menší. V Itálii i v Německu dostavuje se krise diktátorské myšlenky, aspoň zřetelná únava. Takové slaboučké nákaze už nepodlehne. To je právě jedním ze znaků politické talentovanosti našeho národa, že tak velkou většinou odmítl jíti do budoucnosti zbytečnou a marnou oklikou přes fašismus, a že, ač daleko posunut na východ, udržel svou demokracii tak pevně jako nejvyspělejší státy západní. Na východ od Rýna se to už nikomu jinému nepodařilo. Jsme mladý stát, a přece jednáme tak jako zkušené státy staré. Tím je možno i trochu se pochlubit.

Ke konci prosince četli jsme v „Lidových listech“, orgánu strany lidové, článek, ve kterém se vítězně pravilo: Demokracie u nás nahlavu porazila hesla totalitní. Vzpomeňme na leden: tehdy v témže listu byly snahy totalitní propagovány. Tento nápadný rozdíl, který je mezi lednovým a prosincovým měsíčníkem

„Lidových listů“, ukazuje, jak velice u nás během r. 1935 pokročila duchovní konsolidace a jak jednotně zase myslíme o základních problémech. Poněvadž každá myšlenka u nás vždycky aspoň přenocovala, vyskytli se u nás ovšem také lidé, kteří se opíčili po Rakousku a také nám doporučovali jakýsi ten totalitní systém. Byla to však poslední zmatenost tohoto druhu a průběhem loňského roku byla důkladně překonána. Jsme národ, který tak jednotně, jak je jen možno v zemi, kde je dovolována svoboda mínění, stojí za demokracií. Zůstávají ovšem jakési dosud zmatené zbytky, lidé, které žádnou diskusí nepřesvědčíte, poněvadž jejich podrážděnost, nerozum nebo chtivost jsou nepřekonatelné: nebude se tedy s nimi diskutovat, bude se jim vládnout.

Nezapomínejme nikdy, proč se naše demokracie udržela: protože byla disciplinovaná, poněvadž žádnými vnitřními zmatky nedávala žádnému kandidátu diktátorství příležitost k výmluvám, že on udělá pořádek. Udržujeme si pořádek svým vlastním způsobem a nepotřebujeme k tomu žádného všemohoucího vůdce ani kata, jako člověk se zdravýma nohama nepotřebuje berly. Nikdy tedy nezapomeňme na tuto prokázanou cenu kázně. Pokud toho se týká, jsme na tom lépe i než Francie. Jakou nekázeň, jaké zmatky chtějí nám diktátoři vytýkat? Nepotřebujeme pobíjet dvacet nebo tisíc lidí, abychom žili v pořádku. Neprolili jsme za celý rok 1935 ani kapku krve, a nikdo si právem nemohl stěžovat na neklid.

Až se jednou budou zkoumat charakteristické vlastnosti naší politiky, pak nepochybně se zjistí, že po různých nedobrych zkušenostech obrátil se náš národ k větší míře disciplinovanosti, než jaká bývá zvykem u národů jiných. A dodá se: a právě proto si tento národ udržel demokracii i v situaci nejobtížnější.

Po presidentské volbě napsal jeden maďarský časopis: „Beneše volila Evropa.“ Podivno, že právě Maďar vystihne někdy nejlépe pravdu o Československu. Osoba Benešova znamenala pro cizinu souhrn všeho toho hodnotného, co náš stát reprezentuje, byla symbolickou postavou dobrého Evropana, která tím více nabývá na ceně, čím více se objevuje špatných, troglodytských Evropanů. V sousedství hitlerovského Německa platíme my nyní za symbol evropské kultury. Není to nevýhodná role. Není už pravda, že by se v Evropě nikdo ani nezachvěl, kdybychom my padli. A není také pravda, že by nikdo ruky nezdvihl.

Nikdy se nesmíme vzdáti ideí, které nám pomohly obsadit toto čestné i prospěšné místo. Jsou to: demokracie, smír národů, svoboda, mírumilovnost. Kdybychom jich neměli, kdybychom se jimi neřídili, co bychom znamenali pro Evropu? Tyto ideje dávají vnitřní obsah našemu státu, a i značná část našich Němců je jim věrnější než rasovému mytu. Provádění těchto ideí je vsutku jediný způsob, jak učinit z našich Němců ne jen obyvatele, nýbrž i vlastence tohoto státu. Tím pevnější bude naše pozice, čím větší cenu budeme mít pro Evropu, čím více budeme moci platiti za symbol její kultury. Během r. 1935 jsme v tomto směru učinili několik kroků. Proto budeme na tento rok dobře vzpomínati.

Nuže, na začátku roku pochválili jsme se za to, co děláme dobře. Nyní se zase budeme kritisovati za to, co snad špatného učiníme.

F. Peroutka.

poznámky

Mysteria v politice

Na diktátorských režimech pravice se často chválí — obyčejně ony samy na sobě chválí — naprostý politický realismus, nesentimentálnost a ostrý smysl pro skutečnost. Vpravdě je ten realismus jen domnělý. Pravicové diktatury nepočítají se skutečností, jaká opravdu je, nýbrž mají o ní své zvláštní teorie a uctívají nikoli skutečnost, nýbrž ony teorie. Místo skutečností se klaní mysteriím. Podle jejich filosofie je totiž skutečnost tajemná a nezbadatelná. Nemáme se snažit ovládnout ji, nýbrž musíme se jí trpně podrobit. Jsou tři hlavní mysteria, jimiž je vedena ideologie těchto diktatur: mysterium násilí, mysterium činu a mysterium národa.

O tajemné moci násilí se nejvíce mluví v italském fašismu. Sám Mussolini o něm kdysi vykládal a přirovnával jeho blahodárnost k léčivé moci chirurgických zákroků. Jako prý chladná ocel operátora odrhne sněžitý úd a vrací tak zdraví tělu, tak nemá ani politik váhat a s chladnou myslí má užívat násilí. Tento kult násilí souvisí s romantickým spodním proudem, který unáší fašistickou ideologii. Skutečnost je podle ní jakýsi kotel, v němž se vaří a z něhož vybuchují tajemné síly přírody. Tyto síly se projevují také v národech, v dějinách, v pudech jednotlivců. Mnohé pudy pak nutkají člověka k násilí. Protože tedy násilí pochází ze samého lůna nezbadatelné přírody, je správné, zdravé a je třeba ho vydatně užívat. To je první mysterium.

Mysterium činu je mu podobné. Záleží v kultu slepého, nepromyšleného, ničím netísňeného jednání. Slyšíme o něm nejvíce v Německu; tam často mluví filosofové režimu o nahém nebo ryzím činu a rozhodnutí — n a c k t e T a t, b l a n k e E n t s c h e i d u n g, C h a o s d e r T a t. Ostří je tu namířeno proti rozumu, který je považován za sílu zápornou, tísnící a rozkladnou. Přemýšlet, dělat programy, odůvodňovat činy znamená prý rozkládat nespoutanou, přírodní podstatu lidské duše. Rozum se zařazuje do psychologické pathologie a politika na něm založená do pathologie sociální. Proti rozumovosti se staví programová nerozumnost.

Třetí je mysterium národa. I to bylo nejvíce vypracováno filosofií německého romantismu, nabylo ohromného vlivu ve střední a východní Evropě a přes italské university, které byly v minulém století pod silným vlivem německé filosofie, mocně zasáhlo do ideologie fašismu. Už Fichte vykládal — a mířil tím proti Francouzům — že jsou dvoji národy, původní a nepůvodní. Původní prý vyrostly jakoby na prsou samé přírody a jejich řeč vznikla spontánně z přímého vztahu k věcem. Nepůvodní byly stlučeny ze všech možných prvků, převzaly v pokazené podobě cizí jazyk (tím je míněna latina), jehož hlubokému a tajemnému smyslu proto nerozumějí, a žijí tedy životem odvozeným, povrchně rozumářským, nemajíce už té nespoutané síly, jakou dává jen nezkažená matka příroda. Vzpomínáme, v kolika obměnách jsme tuto myšlenku slyšeli, od pangermánů a panslávů až — promiňte! — po Lva Borského. Společný jmenovatel tohoto mysteria s oběma předešlými je romantické pojetí skutečnosti. Podobně jako lidské pudy a slepé činy, vyrázily z kypícího kotle tajemné prapodstaty i „původní“ národy.

Snadno domyslíme, k jakým neblahým důsledkům vede taková ideologie v politické praxi — k naprosté dobrodružnosti, k bezhlavému riskování. Jednotlivci, kteří si zámánili, že právě v ně a v nikoho jiného se vtělila nezkažená síla přírody nebo tajemný duch národa, jednotlivci, kteří tímto pomýšlením zpravidla přemáhají pocity vlastní méněcennosti, neváhají vrhat celé národy do těžkých zkoušek, ano i smrti, když se jim zdá, že je osvitilo právě vnuknutí. Všecka ta nevyočitatelnost, ty metody překvapování, nespolehlivost a věrolomnost, kterou fašistické režimy už léta týrají Evropu a celý svět, pochází odtud; je úmyslná, chtěná a programová, nikoli bezděčná. Od té chvíle, kdy se dá vládce na tuto víru, je mu dovoleno všecko, a zákon, smlouva a závazek mu neznamenají nic, protože jsou založeny na jasném rozumu a uvědomělé odpovědnosti, jimiž romantik, uctívající nezbadané a nespoutané síly, opovrhne jako silami rozkladnými.

Světlem jde velký myšlenkový a politický boj mezi stoupenci jasného myšlení, přesně formulovaných zákonů a tedy

konec konců rozumu, a mezi uctívající temnot, mysterií a nerozum. Rok 1936 bude mnoho znamenat v tom, jak bude tento boj nakonec rozhodnut.

Z. S.

Kdo zachránil situaci?

Za krátko po presidentské volbě dostaly se zase do hádky listy sociálnědemokratické a komunistické. Jeden sociálnědemokratický redaktor nazval komunisty za to, že volili Beneše, kapitulanty. Tím chce říci, že komunisté se vzdávají svého učení tím, že pomáhali k vítězství demokratického kandidáta. Slyšíc to, musí ovšem „Rudé právo“ spěchat, aby vyvrátilo tak nebezpečný omyl: „My, komunisté, a naše celá strana,“ píše, „jdeme pevně za svým cílem: za osvobozením pracujícího lidu od otroctví kapitalismu, za socialistickou republikou, v jejímž čele bude stát soudruh Klement Gottwald.“ Potom píše komunistický list asi v tomto smyslu: Kdyby nebylo nás, nebyl Beneš presidentem; socialisté čáchovali v zákulisí s agrárníky a „jen komunistická strana odhalila pracujícímu lidu veliká nebezpečí, jen komunistická strana mobilisovala fabriky a vesnice do jednotného boje a svým postupem vytvořila v zemi i v parlamentě takovou situaci, která vedla ke zkržení plánů reakce!“ — Tady ovšem přestřelují zase komunisté. Co se tkne první věci, socialistické republiky v čele s Klementem Gottwaldem, je v této zemi příliš málo lidí, kteří by o něco takového stáli. Proto se to nejspíš neuskuteční. A že při presidentské volbě zachránili situaci komunisté, je, mírně řečeno, přehánění. Nebyla to ani tak komunistická mobilisace fabrik a vesnic, jež Benešovi pomohla k úřadu, jako spíš katolická mobilisace far a věřících a vytrvalost socialistů. Chválíme komunisty za to, že hlasovali pro Beneše, ale v zájmu střízlivosti musíme jejich poněkud romantickou teorii uvést na pravou míru. Z. S.

Zákony a zákonodárci

Rotačka státní tiskárny má za sebou perné dny. Těsně před koncem roku a první dny roku nového chrlila zákony a nařízení — hlavně nařízení. Byly celý rok stížností na vleklost zákonodárné práce. Že by se tedy zákonodárci v poslední chvíli vzpamatovali a doháněli zameškané dílo? Jesuže by tomu bylo tak, nebylo by třeba si stěžovati. Jde-li nám o věc, můžeme hubovati na metodu, ale na konec uznáme výsledek. Nebyl loňský rok klidné tvorbě zákonné vůle zrovna přízniv. S počátkem ochromen blízkými volbami, na jaře jimi rozřešen, v létě unaven po velikém klání, na podzim zaujat přípravou rozpočtu uzavřel svůj letopis napiatým a vyčerpávajícím střetnutím o hlavu státu. Dostí podnětů mařících soustředěnou práci, dostí omluv pro kvapně dohánění v posledním okamžiku.

Zkoumáme-li však zevrubněji náhlu nadvýrobu Sbírky zákonů a nařízení, sotva budeme ochotni uznávati omluvy. Stesky na vládu a na zákonodárce nebudou ovšem zcela stejné ražby. U věci, nad nimiž visela hrozba lhůty, si vláda prostě pomohla tím, že prodloužila platnost nařízení, někde jen o tři měsíce. Do této doby se má sjednatí dohoda o tom, co se nepodařilo vyřešiti loni. (Jen srážky s platů veřejných zaměstnanců byly prodlouženy raději hned o celý rok.) Jsou však znamení, že ani počátek nového roku neposkytne mnoho politického klidu. Pomýšlí se na přestavbu koalice, a nejsou tudíž bez podstaty obavy, že opět uběhne marně drahý čas, aniž se vyřídí naléhavé věci.

Vláda tedy, na niž přenesl zmocňovací zákon část zákonodárné moci, nestačí pro povahu věci a doby na tolik práce. Zvyšované a stále spleťtější úkoly správní kříží nesnadné otázky politické, nesnadnější právě v koalici soustavě, a nyní také přenesená působnost zákonodárná. Není divu, že nelze zvládnouti silami nevelkého ministerského sboru tyto úkoly. Není divu, že vyčerpávají fyzicky do nemožnosti. Ale tu je právě náš podiv. Proč není lepší dílba práce mezi vládou a zákonodárnými sbory? Jsem ostatní poslanci a senátoři tak nespolehliví nebo neschopní, že musí za ně vykonati všechnu práci a všechnu starost nésti několik ministrů? Stará písnička? Zajisté! Tím hůře, že je třeba ji zpívatí do neomrzení.

ld.

Opět zklamání

Verejní zaměstnanci neměli veselé vánoce a do nového roku jdou bez radosti. Ministerský předseda dr. Hodža mluvil aspoň jasnou řečí: na zrušení platových srážek není v roce 1936 ani pomyslení. Jasná řeč, ale temná vyhlídka. Není po-

chyby, že valná časť verejných zamestnanců, ktorí byli považovaní za príslušníky kultúrne zabezpečených vrstev, žijú v skutočnosti len na okraji kultúry. Nikoli svojou vinou, ale tvrdosťou hospodárskych poměrů, ktoré dovoľujú nemnoho více nežli udržování fyzického bytí.

Zamestnanci jsou však usouzeni další bolesti. Je to nesmírná zadluženost. Odhad její úhrnné výše na dvě miliardy Kč je spíše nízký než přepiatý. Je škoda, že se odborové organizace nepostaraly o spolehlivější číslice o zadlužení svého členstva. Nebylo by to tak nesnadné. Daly by se při dobré vůli postihnouti i dluhy pokoutní, jež zaměstnanec uzavřel z obavy, že by úřední záznam na plat poškodil jeho kvalifikaci. U tohoto druhu dluhů byly zjištěny případy neuvěřitelné lichvy. Lichva je jistě na příklad dluh 5.000 Kč, z něhož po šestiletém rádném splácení zbývají ještě 4.000 Kč. Je-li slyšeti tolik řečí o vybavení z nezaviněných dluhů (vždy opravdu nezaviněných?), bylo by spravedlivé, aby se hledaly cesty, po nichž by se dostali z nezaviněné tísně i veřejní zaměstnanci.

Jestliže mají veřejní zaměstnanci dosti kázně, aby sloužili státu a jeho obyvatelstvu s důkladně utáženým opaskem, jestliže dovedou uznati nesnáze státní pokladny, opětkují si právem, že se pramálo dbá jejich hlasu, rozhoduje-li se o jejich životních otázkách. ld.

Jak agrárníci zachránili stát

Pro výsledek presidentské volby, pokud se týkala strany agrární, byl skoro jednomyslně nalezen tento výklad: je to první vážná porážka agrárníků.

Agrárnímu tisku není právě ke cti, že nemlčí, nýbrž naopak dělá z porážky zásluhu. Vymyslí si pro ni nejneobratnější výklad, jaký jen možno — přesněji řečeno: vymyslí jej dr. Kramář, a agrární tisk, ještě přesněji řečeno, pan Vavřínc Rehoř-Vraný, se ho dychtivě chopil. Budíž ten výklad pro budoucí paměť zaznamenán. Zní takto: Chystalo se strašné spiknutí. Socialisté připravovali za pomoci rudé bolševické a římské černé internacionály spiknutí, ne-li státní převrat, tím, že kandidovali dra Beneše za presidenta. Kdyby se byl plán podařil, byla by nastala jakási bolševická éra, útěk kapitálu za hranice, rozklad veřejného pořádku a nevíme, co ještě všechno. Agrárníci chtěli tento plán zkrřížit — nejdřív tím, že proti Benešovi kandidovali Němce, a potom, když ho nemohli prosadit, tím, že hlasovali pro Beneše. Tím zachránili stát.

Kdo můžeš, rozuměj této zvláštní logice. Je tak přitažena za vlasy, že se zabíjí sama. Skutečnost je taková: nikdo z těch, kdo Beneše podporovali, si nepřál, aby byl budoucí prezident kandidátem jen stran socialistických. Usílovalo se o to, aby byl kandidátem také stran občanských. Dodatečné výklady, které se nyní na pravici shání, jsou docela vymyšleny a nemohou tuto skutečnost zapřít. Osoby, které se pokoušejí je šířit, to dobře vědí. Výklad, který jsme výše uvedli, nepatří už do politiky, nýbrž spíše do kategorie mravní. Je to výzva, vržená ve tvář pravdomluvnosti. Proto jsme jej zaznamenali. Z. S.

Nespokojení

Předseda vlády M. Hodža ve svém vládním prohlášení ukázal na to,

„... že u vrstev hmotně nejvíce postižených těžkými následky krise není tolik neklidu, pesimismu, malomyslného pochybovačství a zbabělosti, jako spíše u jiných vrstev, které nebyly tak silně postiženy hmotnými následky krise, které však přes to reagují mnohem citlivěji.“

Kdybychom prohlíželi personále českého fašismu, ať je již vyjádřen fašistickou stranou nebo fašistickými sklony v jednotlivých stranách politické pravice, poznali bychom, že jde o lidi, kteří na své vůči nepoznali, co jest to krise. Jde často o lidi, kteří vstávajíce lehajíce by měli děkovat, že máme republiku, protože s ní pro ně přišel velmi slušný blahobyt. Kolik úředníků udělalo v republice kariéru, o které před převratem se jim neodvážilo ani snít. Není dobře mluvití pausálně o naší byrokracii; pomaloučku začíná nám vyrůstat dobrá, demokratická byrokracie; jest však jisto, že největší část naší vysoké byrokracie má na svých stolech „Polední list“. Není divu, že to pak v státní administrativě neklape, jsou-li na vysokých jejich místech lidé, jejichž poměr k republice jest poměr otrávenosti a nedůvěry. Jsou-li na vysokých místech lidé, kteří kolem sebe šíří klepy a drby, jimž dávají punc, že jsou od lidí dobře informovaných. Nemůže a nebude

to klapat v administrativě, jsou-li v ní ve velkém počtu a na čelných místech lidé, jejichž poměr k republice, k ministrům, zákonodárným sborům jest určován tím, co se dočtou v „Poledním listu“. Podávat psychologii těchto lidí, psát o tom, jak myslí a co říkají, znamenalo by psát pro censored. A jsou to lidé, kterým se vede poměrně velmi dobře, zatím co těm nejdrobnějším ve státních úřadech se vede velmi špatně. — Republikánská strana si mohla z poslední doby odnésti dosti podnětů ke zkoumání, zda ti, kteří jsou v ní krajně nespokojeni, jsou lidé, kterým se vede velmi špatně, zda jsou to malodomkáři, chalupníci, deputátníci, kteří hlasitě projevují svoji nespokojenost. Jest velmi pravděpodobné, že lidem, kteří jsou v republikánské straně velmi nespokojeni, se vede velmi dobře. Jsou lidé, o kterých se říká, že se jim vede tak dobře, že jsou až bujni, že mají roupy. Tito lidé jsou nespokojeni proto, že nemají to, po čem touží: politickou moc. Mnozí z nich o tuto politickou moc přišli svoji neobratností. Celá kyselost „národního sjednocení“ jest z toho, že nedovedlo získati politickou důvěru a politickou moc. Jsou-li tyto lidé nespokojeni, co by měli říkat a dělat lidé, kteří žijí z několika poukázek, z toho mála, co v týdnu seženou a dostanou? V. G.

Římská civilizace a kříž Kristův v Africe

Italské děti, organizované v Balille, prý se nyní budou modlit: „Milý Bože, chraň naši milou vlast a naše vojny ve východní Africe, kteří šíří civilizaci Říma a světlo kříže Kristova.“ Na této a jiných podobných „modlitbách“ je nejnechutnější chladný cynismus, s jakým jsou sestavovány a vkládány chudákům dětem do úst. Kdyby někdo z vedoucích fašistů opravdu upřímně věřil, že fašismus šel do východní Afriky proto, aby tam šířil civilizaci nebo dokonce kříž Kristův, spánembohem, ať se modlí, jak chce. Ale jakpak je to dlouho, co jsme slyšeli o motivech africké výpravy slova velmi „realistická“, jako že Italie potřebuje suroviny, nové traje a že může mít velkou koloniální říši stejným právem, jako ostatní velmoci? A teď najednou zase civilizace a dokonce kříž Kristův! V zemi, která je přece také křesťanská! Důvěrujeme pevně: ne-li ničím jiným, tedv touto vnitřní prohaností a neupřímností se fašismus všeho druhu jednou odpraví! Z. S.

politika

Frank Warschauer:

Emigranti o nás

Sestavili jsme několik projevů německých emigrantů, kteří sledují pozorně naše poměry. Jsou to projevy lidí, kteří žili ve dvou zemích a prožili intenzivně dvě různé kultury. Jejich osud je přinutil, aby se zaměstnávali fakty našeho kulturního a politického života.

O volbě Benešově.

My, emigranti nemáme práva vměšovati se do vnitřních záležitostí těch zemí, jejichž hosty jsme. Volba hlavy státu je vnitřní věc každé republiky. Volba Eduarda Beneše prezidentem Československé republiky je však něčím daleko větším než věcí, týkající se pouze Československa. Je to věc Evropy.

My, Němci, po této stránce nejsme rozmazlení. Kdo stál před námi jako vůdce? Už celé půlstoletí: pouhé nuly. Nejprve nula pompésní: Vilém II. Pak brunátná a doma pečená nula — Ebert. Dále nula marciální: Hindenburg. A konečně nula infernální. Spolu s tvarem vousů měnil se také genre všednosti. Onen vyšší typ lidí, o němž mluví Platon, jsme mezi svými vůdci nikdy nepoznali.

Člověk musí nazvati šťastným tento starý i mladý národ Čechů a Slováků, jenž dokázal již po druhé postaviti si v čelo muže tohoto typu: muže ducha a humanity, velkého a jasného svým cílem, intelektuála, zvyklého zabývati se v takové blízkosti věcmi tohoto světa, aktivistu, jehož myšlení je pročištěno dobrotou. Záviděníhodný národ, na jehož nejvyšším místě je hlava. Domov, co je krásnějšího než domov. Ale je lepší býti hostem u národa,

Poučení z Československa.

jenž má úctu k lidskému duchu a jehož většina se radostně podřazuje duchovním postulátům, než žítí ve „vlasti“, v níž hlavy nemají žádné ceny, takže se jimi zaměstnává leda — kat. (Z projevu emigrantského žurnalisty.)

Obrat k češtině.

Německá inteligence přišla do jiných zemí jako zástup poražených. Představovala kdysi jednu z nejkultivovanějších evropských vrstev. Dříve nikdo na to nepomyslel, že by kdy musil Německo opustit. V Německu se zcela zapomnělo na tradici německých emigrací z let čtyřicátých až šedesátých, kdy se musil mimo jiné vystěhovat i Heine a Herwegh.

Na rozdíl od toho má český národ dlouhou tradici s emigrací od doby protireformační až do světové války. I po této stránce bychom se měli od Čechů učit. Právě příklad Komenského, jenž zachránil svůj duchovní princip v cizině, zatím co jeho ideje byly ve vlasti vyvráceny ohněm a mečem, je obdobou naší situace. Komenský ovšem našel v Holandsku ještě uzavřený evropský protestantský a humanistický svět, jenž měl v latině svůj světový jazyk. Naproti tomu musí německá emigrace překonávat značné jazykové obtíže, aby mohla proniknouti do duševní atmosféry své pohostinné země. Ale tyto obtíže se dají překonat: pro nás všechny se ukázalo samozřejmou nutností naučiti se česky.

Jakmile jsme se naučili česky, padla pro nás hradba, která nás dělila od této nové vlasti, a otevřely se nám neobyčejně lákavé příležitosti pro studium i pro politické školení do daleké budoucnosti.

(Projev studenta, který se obrátil k slavisticce.)

Odvrat od kulturně-politického imperialismu.

Prvním naším úkolem jest zbavit se všech starých předpokladů. V předválečném Německu s jeho dalekosáhlými expansivními plány, směřujícími do Asie a Afriky, jsme si přivykali velkoryse prezíratí rozmanitost národů v sousedním Rakousku. Celá německá inteligence byla zrcadlem vilémovského režimu a svědomitě opakovala všechny chyby vládců. Německo mělo stále velmocenské přeludy a bylo stále plno poněmčující sentimentality, takže duchovní vrstvy, které stále ještě stály v čele, neměly správného pohledu na nové skutečnosti kolem Německa, zejména na Československo, Jugoslaviu, Polsko. Nikdo z nás se nesažal o to, aby republikánské a demokratické Německo bylo vtěleno ve společenství těchto států ve vědomém protikladu k vilémovskému imperialismu. Dnes víme, že nám Masaryk v „Nové Evropě“ k tomu dal recept, a že tento kulturní okruh mohl mít obrovský význam pro německou svobodu.

V Německu jsme se pokoušeli vybudovati si demokracii podle vzorů francouzských a anglických. Při tom jsme bohužel zanedbali jedno: studovati příklad nejbližší demokracie, demokracie československé, jež se zrodila stejně ze světové války jako demokracie německá. Na Československu bychom se byli mohli učit, jak se správně likviduje válka a jak se vyloučí element fašistický, jenž je obsažen v každém velkém revolučním hnutí. I v českém hnutí legionářském, jež přišlo do vlasti ze středu sibiřské občanské války, by bylo mohlo vzniknouti pro mladý stát nepřijemné hnutí, jak se to stalo z východoněmecké „Freikorpsbewegung“. A přece stala se dnes z těchto lidí nosná vrstva demokratického státu, jak to ukázala se vši zřetelností právě teď volba Benešova.

Protí tomu nedá se namítati, že na rozdíl od Německa patřilo Československo ke státům, které vyšly ze světové války vítězně; státy, jako Itálie a Polsko, dostaly se ze stejné situace do středu fašismu a podnes ještě nebyly konsolidovány. Rozhodným pro šťastný vývoj Československa byla zvláštní demokratická tradice tohoto národa — a té jsme bohužel v Německu neměli.

(Projev bývalého německého advokáta.)

Největší obtíž pro každého emigranta, který přišel z Německa, představuje nutnost přeorientovati se na celé čáře. Někteří Němci se nedali poučiti ani dvojitou porážkou Německa, porážkou ve světové válce a za Hitlerovy revoluce a počítají i dnes v cizině dále s rozměry „Německé říše“ dřívějších dob.

Abyste se Němci v emigraci připravovali k novým úkolům, které budou mít po návratu, ať se dívají zblízka na tento stát, v němž dnes žijí, jehož světové postavení je zajištěno právě tím, že vždycky hájil na prvním místě kulturní svobodu proti snahám jakéhokoliv fašismu. Mechanismus demokratické vlády umožňuje, že síla i slabost některého státu se dá poznati a analysovati s naprostou bezpečností, takže se může vyvarovati omylů, do nichž upadají „velmocí“. Klasickým příkladem takového šťastného způsobu, jímž se demokracie může vyhnouti osudnému omylu, je semknutí všech stran k volbě Benešově.

Tento stát, ovládaný duchem dvou politiků evropského formátu, vybudoval si svou mladou kulturu. A dnes stojí tu jako pevná hráz uprostřed „fašistického prostoru“ střední Evropy. Tento stát nás nejen přijal, nýbrž stal se i duševním střediskem našeho myšlení.

(Projev socialisty z Německa.)

Kritický hlas: podceňovaná propaganda.

V létě loňského i letošního roku jsem bydlil v seročeských lázních. Jednoho dne mi řekl vrátný malého hotelu, jemuž jsem dal balík přečtených novin:

„Cožpak teď, teď je krásně, ale v zimě budu zas bez práce. Pak budu zase v takovém ztraceném hnízdě na Šumavě bez peněz a nebudu mít ani na noviny. Ti druzí lidé, kteří tam jsou také bez práce, nemají také na noviny. Bylo by dobře, kdybychom mohli mít pražské německé noviny, ale ty jsou příliš drahé. V socialistických novinách najde člověk málo zajímavého, není-li socialista. A Henleinovy noviny, o ty také nikdo nestojí. Ale jsou to přece jen jediné noviny, které všichni dostáváme zadarmo. A věřte mi nebo ne, když člověk tyhle noviny čte, ať je sebe dobromyslnější, přece jen jim nakonec věří a dá na sebe působit.“

Jednou jsem navštívil známého v severočeském sanatoriu. Zapřisahal mne, abych mu poslal z poslední doby velké pražské německé noviny, protože všude jsou na prodej jen noviny sudetoněmecké strany. Baval jsem se tu s mnoha mladšími i staršími lidmi, kteří většinou byli demokraté nebo dokonce i socialisté. Všichni z nedostatku jiných novin četli noviny henleinovské a pozoroval jsem, jak ponenáhlu podléhali přesvědčení, že „na té věci přece jen něco je“.

Podobných příběhů je mnoho a utvrzují ve mně vždycky přesvědčení, že německé obyvatelstvo v pohraničních územích Čech je absolutně nedostatečně informováno o všech nejdůležitějších věcech. Skutečná informace těchto lidí by neměla váhat hledat poučení o davové propagandě třeba i u Hitlera. Propaganda se zejména v těchto vrstvách nesmí obracet jen na několik vrchních direkt a pracovati pouhými hesly demokratického buď a diktátorského anebo, nýbrž musila by se přizpůsobiti úrovni intelektuálně nejméně vyspělých. Ve svém obsahu by tato propaganda měla snadnou práci, poněvadž by vůbec nemusila lháti. Postačilo by naprosto, aby československá propaganda poukazovala na objektivní fakta, která jsou pravdivá a o nichž se každý může přesvědčiti.

Překvapuje nás, že Československo naprosto zanedbává tuto vnitřně státní propagandu. Překvapuje nás to tím více, všimneme-li si, jak obrovské prostředky tu investuje druhá strana, jak usilovně se na tomto poli snaží. To známe dobře zejména my, emigranti.

(Projev bývalého obchodníka z Německa.)

Ještě o protipropagandě.

Ještěže se tak velká část obyvatelstva, zastupovaná poslanci sudetoněmecké strany, zdánlivě odlišuje od demokratického základu státu, není nejmenší pochyby o tom, že tato strana neodpovídá charakteru Němců z Československa. Těchto lidí se daleko spíše zmocnila jen otravná propaganda a vlivem hospodářské krise přepadla je panika, která skresluje obraz jejich politického názírání.

Právě proto bylo by třeba zde začít s vážnou propagandou. President Masaryk viděl v pangermanismu nebezpečnou základní tendenci a jeho propagandě se podařilo zbudovati tento československý stát právě z odporu proti pangermanismu. Podobným způsobem je třeba popírati i dnešní pangermanistické tendence. Je třeba proti bezuzdné pangermanistické propagandě postaviti rozhodnou propagandu demokracie. Je to snadné: je to pouhá propaganda pravdy. (Projev sběratele uměleckých děl.)

Čeho si všiml malíř.

První, čeho jsem si v Praze všiml, byly výkladní skříňně knihkupců. Bylo mi nápadným nejen kolik je tu knih z celého světa, nýbrž udělalo na mne veliký dojem zejména to, jak dokonale jsou české knihy vypravěny. Teprve později jsem se dověděl, že čeští nakladatelé poskytují umělcům příležitost, zvláště se uplatňovati v umění krásné knihy. Kdybych měl charakterisovati, čím se títo umělci liší od jiných zemí, musil bych upozorniti na to, že tu čeští umělci projevují typicky svou povahu. Ukazují své založení, které bych nazval lyrickým, a které je v těsném vztahu k velice charakteristickému lyrismu českému. A pak mne překvapilo na Česích mimořádné nadání dekorativní. Česká knižní obálka je výrazem uměleckých úmyslů každého jednotlivého díla, což překvapuje zejména ve srovnání se střízlivým způsobem německé knižní úpravy při vši její technické dokonalosti. České knihy jsou milostnější, radostnější, příjemnější, obracejí se daleko více k citu. Vysoké úspěchy na tomto poli nejsou ojedinělé, našel jsem tu talenty nejrozmanitějších druhů. Po této stránce česká knižní kultura daleko předstihuje jiné země, mezi nimi i Francii. Velikou předností je, že se na českých knihách neuplatňuje nikdy dekorativní snobismus.

Dovolte, abych připojil také jedno slovo kritické. Je hodným politování, že jeden z nesmírně důležitých oborů moderního uměleckého průmyslu je neobyčejně zanedbáván: obor umění plakátového. Čeští obchodníci o umělecké hodnotě plakátu, bohužel, nemají valného ponětí. Zdá se mi, že si neuvědomili ještě jasně, jaký význam má umění plakátů a jakou výchovnou práci působí na obecnost. Je překvapivým, jak plakáty největší z plakátujících firem Československa, firmy Baťovy, jsou primitivní a jak se vyznačují přímo do nebe volajícím nevkusem.

Pomyslete jen na to, co by znamenala plakátová a prospektová propaganda v oboru dopravy a cizineckého ruchu. Při tom by to nebyl úkol vůbec obtížný, vždyť tato země, pro kterou se mají získávati noví přátelé, je nad jiné krásná. Po této stránce vidím u Francouzů a Angličanů daleko nedostížený příklad. Dva plakáty, které namaloval Francouz Cassandre pro Anglii, měly, jak bylo konkrétně zjištěno, tak obrovský úspěch, že neuvěřitelně zvýšily počet turistů, cestujících do Anglie. Jsou to dvě typické anglické krajiny v nádherných barvách, malované v pastósních plochách ve slohu skoro gobelinovém. Zde je třeba mnoho dohánět. (Projev malíře.)

Láska k českému lidu.

Nejsem politický odborník a nechtěl bych jím ani být. Nenávidím rozešťvávání národů a jsem zhnusen, kdykoliv slyším infamní štvavé řeči hitlerovských paličů, rozhlasem šířené proti Československu. V takových chvílích jsem nesmírně šťasten, že žiji uprostřed národa, jehož základním povahovým rysem je láska k míru. Víím dobře,

že český národ dovedl houževnatě a hrdinně bojovati za svoje osvobození a že je odhodlán kdykoliv vynaložiti své síly stejným způsobem. Všude však cítím, jak široká fronta lidu stojí nepřátelsky proti válce a proti fašismu, odhodlána bojovat za těžce vydobytá demokratická práva. Bylo to patrné z toho, jak všichni vítali spolek s přirozeným partnerem Československa, se Sovětským svazem. Ale to všechno je snad příliš abstraktní a příliš politické.

Chtěl jsem říci, že vždycky, kdykoliv mluvím s nějakým Čechem z jakékoliv vrstvy, kdykoliv pozoruji u dělníka i u malého zaměstnance tutéž touhu po vyšším vzdělání, kdykoliv si nějaký prostý člověk ode mne vyžádá za odměnu knížku — pak vždycky pocítuji ono hnutí mysli, které dovedu shrnouti jen v docela prostá slova: miluji český národ.

(Projev spisovatele, orientovaného komunisticky.)

Skutečná demokracie mezi lidmi.

Německý žurnalista pravil:

„Československo má proto tak příznivé postavení uprostřed dnešní Evropy, že průmysl a polní hospodářství si zachovaly stále ještě příznivý vzájemný poměr. V této zemi, kde se krise neprojevuje daleko tak důrazně, jako jinde ve střední Evropě, upoutá politického žurnalistu jedna skutečnost: že ani politické protiklady se tu neřeší tak explozivním způsobem, jak tomu bylo v předhitlerovském Německu. Jsou tu v pozadí prudké boje — a když jsou vybojovány, je všechno zase v pořádku. Zdá se mi, že politické utlačení několika set let mělo neobyčejně příznivé důsledky: národ z něho vyšel se znamenitou politickou vyškoleností a naučil se úžasné disciplinovanosti. To se dá dokázati i číslicemi. Roku 1931 a 1932 hlásili v Německu neděli co neděli průměrně deset mrtvých z politických srážek. Pokud vím, stalo se v Československu jen jednou, že při politické schůzi byl člověk raněn a zemřel. Působilo na mne hlubokým dojmem, jak obrovské pobouření se tehdy rozpoutalo na všech stranách. To je příznakem vysoké civilizovanosti, že se vnitropolitický boj všeobecně vede způsobem tak odlišným od surovosti politických zápasů v Německu hitlerovském i předhitlerovském.“ (Projev politického publicisty.)

Historik mluví.

„Ze vzdorných vět Husových, z kázání Chelčického a z poučení Komenského zaznívá v rozmanitých variantách tentýž křesťanský humanismus, jenž usiluje o obnovu národa a snaží se „rozliti i toto světlo ve jménu naší evropské vlasti i ostatních národů“. Na místě universality církevní latiny, která se již dávno stala nepravdivou, mají naléztí národy nový společný jazyk a nové vzájemné porozumění. Komenský jde dále než Hus a Chelčický, uctívá však současně dědictví těchto dvou předchůdců a zejména „záslužné a zářivé dílo Jana Husi“. Neboť jdou všichni jednou cestou a směřují k jednomu cíli. Proto je možno říci, že životopisy těchto tří mužů představují ideologicky jedinou historii, jejíž prozatím poslední nám přístupnou kapitolou je životní dílo presidenta Masaryka.

Humanismus byl kredem republiky učenců, třebaže nebyl tehdy ničím jiným, než neurčitou blahovůlí a snášlivostí ve věcech duchovních. Humanismus však se stává strhujícím vyznáním tam, kde třebaže jen v prvních neobratných projevech prosté víry v Boha směřuje do výše k oněm zářivým výšinám poznání, na nichž se tyčí nejvyšší příkaz humanity: rovnost všech těch, kteří jsou obdařeni lidskou tváří.

Nejlepší tradice českého myšlení zrcadlí cosi z této záře, stejně jako si ostře vybroušené skleněné kalichy této země zachovávají v sobě cosi ze sluneční záře, která se v nich nadržovala za jasných letních dnů. Mým nejtoužnějším přáním je ukázati světu nepatrný odlesk této veliké záře.“

(Z předmluvy právě vydané knihy emigranta Otto Friedrichübera: „Hus, Chelčitsky und Komensky.“ 1935)

národní hospodář

J. Kolářik:

Z dějin našich daní

I.

Čtyři údobí — a ještě údobí páté.

V úvodu ke své finanční vědě uvádí Földes tuto charakteristiku vývoje finančního hospodářství většiny států v posledních letech:

„První období byla světová válka: přeměna soukromého hospodaření na hospodářství válečné, obrovské ničení hodnot. Druhé období byl úpadek: deficit ve státním hospodářství, bezmezná inflace a dražota. Třetí období bylo sanační: přepětí daňového zatížení, zadlužení. Čtvrté období značená přiblížení normálním poměrům: návrat spořádaných stavů ménových, stabilisace, obnova rovnováhy ve státním hospodářství, podpora rozvráceného hospodářství soukromého, investic, daňové úlevy. Jako zvláštní známky této doby lze ještě vytknout: finanční diktatura, převaha finančních hledisek ve státním životě.“

Tato stručná, ale výstižná charakteristika byla napsána v roce 1927. Dnes by bylo třeba k ní připojit nezbytně ještě páté období, pro jehož výstižnou charakteristiku by bylo třeba hledat dost silná slova. Neboť všechno to, co se stalo za prvních 16 let od vzniku světové války v tomto oboru, bylo valením jakéhosi Sy-sifova balvanu na kopec, a když už už se zdálo, že se dosáhlo vrcholu kopce — to bylo to „přiblížení k normálním poměrům“ — začal se balvan zase řídit zpátky. Sletěl v některých státech hlouběji, v některých státech méně hluboko, ale celkem lze říci, že obecně není situace o mnoho lepší než byla někdy kolem roku 1920.

I pro nás platí Földesova charakteristika, i když ne v tom rozsahu, jako pro četné státy jiné. U nás nebylo „bezmezná inflace a dražoty“, ale byla inflace i dražota v mezích dost značných. U nás návrat spořádaného stavu měny přišel dřív než v mnoha jiných státech, u nás také „přiblížení normálním poměrům“ ve státním hospodářství bylo důkladnější než jinde. Přes to ovšem i u nás páté období znamená tragický zvrat skoro všeho, čeho se před tím dosáhlo.

Snad nebude nezajímavé všimnout si v hlavních rysech, co se v této pohnuté době, přesahující jen o málo dvě desetiletí, stalo s našimi daněmi a jak československá finanční správa se v jednotlivých dobách snažila čelit nesnázím, jež jí přinášela doba.

Rakouské dědictví.

Daňová soustava v bývalém Rakousku byla těsně před válkou v přerodu dosti pronikavém. Její hlavní pilíř byly spotřební daně a poplatky, tedy takové daně a dávky, které se platí jaksi nenápadně v ceně nějakého zboží nebo při nějakém úředním výkonu. Jestliže v roce 1910 připadalo na přímé daně v Rakousku 435 milionů korun, připadalo zároveň na daně spotřební, tabákový monopol a daň solní 650 milionů korun, na kolký a poplatky 228 milionů a na cla 179 milionů korun. Rozhodnou převahu mělo tedy zdanění „nenápadné“. Nicméně skupina přímých daní zdaleka nebyla bez významu, a jí se právě týkal přerod už zmíněný. Koncem devadesátých let byla provedena důležitá reforma zavedením osobní daně z příjmu, která se měla vyměřovat podle s u b j e k t i v n í p o p l a t n ě s c h o p n o s t i k aždé hlavy domácnosti a ne podle zevních známek, jako tomu bylo u starších daní výnosových (na př. daně pozemkové z určitého odhadu přibližné výnosnosti pozemku v daném kraji nebo

u daně výdělkové podle výnosu podniku atd.). Tato reforma byla nepochybně moderní, poněvadž aspoň zásadně hleděla na požadavek spravedlivého zatížení. Moderní stát se nemá tázat poplatníka toliko jaký je jeho důchod z pozemků, z budov, z továrny, z práce, z kapitálu j e d n o t l i v ě, nýbrž také jaký je jeho důchod ze všech pramenů dohromady, poněvadž nahromaděním důchodů z rozmanitých pramenů může vznikat celkový důchod subjektivní, který lze ve veřejném zájmu postihnout sazbou daleko vyšší, než dejme tomu důchod z jediného pramene, kterým může být třeba práce za mzdu. Toto všechno je už dnes dosti známé, a zde to uvádíme jen tak mimochodem k ilustraci, že tato moderní zásada se právě v Rakousku (dříve než v mnoha státech jiných) začala uskutečňovat už od konce let devadesátých, arci po etapách, takže v roce 1914 ještě nebyla docela „v běhu“. Nicméně poměr daně z příjmu k daním výnosovým (z pozemků, budov, továren, živností, kapitálu) se už v této době dost pronikavě posunul. Kdežto v roce 1898 připadalo na výnosové daně ještě skoro 89 procent výnosu všech daní přímých a toliko 11 procent připadalo na daň z příjmu, připadalo na daně výnosové v roce 1913 už jen 60.48 procent a na daň z příjmu 19.52 procenta.

Třeba ještě říci, že v letech těsně před válkou nebyla daň z příjmu nikterak tragická. Začínala se sazbou 0.8 procenta, při čemž příjem 1200 korun (předválečných!) ročně byl nezdaněn (v roce 1914 ještě před začátkem války bylo toto nezdaněné minimum zvýšeno na 1600 korun); z této počáteční sazby 0.8 procenta stoupala sazba daně pozvolna, ale ani při nejvyšších příjmech nepřestoupila 6.7%. Tu ovšem nebylo možno mluvit o nějakém obzvláště spravedlivém odstupňování, poněvadž velmi vysoké příjmy byly zdaňovány sazbou poměrně nízkou. Do jisté míry to bylo vyrovnáno tím, že částka, která se nechávala bez daně, byla dosti slušná (za 100 korun měsíčně před válkou bylo možno v mnoha krajích bývalého Rakouska a zejména na venkově slušně žít) a že platy značně vysoké byly postihovány ještě zvláštní daní z vysokých platů. Ale v celku lze říci, že tato soustava přímých daní nezavdávala krátce před válkou mnoho příčin ke stížnostem a nebylo celkem větších veřejných nářků. Když byl v této souvislosti v Rakousku někdy rozruch, bylo to spíše pro zdražení piva o krejcar nebo pro zdražení cukru a podobně — to nesouviselo s daní z příjmu ani s jinými daněmi přímými, nýbrž s oněmi daněmi vybíranými „nenápadně“, které platil převážně chudý lid v ceně zdaněného zboží.

Pravíme-li, že nebylo stížností, platí to jen o stížnostech veřejně uplatňovaných. Uvnitř jednotlivých zájmových skupin bylo stížností a výtek dost a dost. Neboť v Rakousku, jako i jinde na světě, bylo daňové zatížení také otázkou politickou a otázkou politické moci. — A jestliže bylo možno mít závažné výtky proti rozvržení celého daňového břemene v tom směru, že jeho převaha byla na straně daní spotřebních a tedy na straně chudších, bylo možno mít rovněž tak výtky proti tomu, jak bylo rozděleno břemeno té menší části daňového zatížení, která se platila přímo. Objektivní skvělý znalec vývoje daňového zatížení v Rakousku, Franz Meisel, zjistil nad všechnu pochybnost, že vlastními nositeli daně z příjmu byli nejprve lidé s pevným platem, pak lépe placení dělníci, pak obchodníci, průmyslníci a živnostníci. Zemědělci v této řadě vůbec nejsou, poněvadž jejich podíl (daň z příjmu z pozemkového důchodu) činil v roce 1913 celých 7.25 procenta, což ovšem není

procento, ktoré by bolo pro celek nějak rozhodující (podíl poplatníctva s pevným platem byl 41.23 procenta).

Bez poznámky ještě citujeme, co k tomuto stavu poznamenává bývalý uherský ministr financí dr. Pavel Szende v hodnotném mezinárodním vědeckém díle „Handbuch der Finanzwissenschaft“ v odstavci, který pojednává o reformě přímých daní v letech devadesátých:

„Agrárníci si vymohli v prováděcím nařízení vsuvku, podle které byli drobní zemědělci od daňové povinnosti téměř vůbec osvobozeni, a ostatním majitelům pozemků byl přičten jako základ daně t. zv. katastrální čistý výnos, který tehdy představoval nejvýš čtvrtinu skutečného čistého výnosu. Za to, že přijali nové břemeno daně z příjmu nejvýš 2 miliony korun ročně, dostali agrárníci slevu 6 milionů korun na dani pozemkové — skvělý obchod.“

Jak vidět, bylo možno ledacos vytknout tomu, jak bylo daňové břemeno rozděleno, ale v celku z toho nebylo mnoho křiku, poněvadž celkové břemeno rostlo jen zvolna a přiměřeně celkovému rozvoji hospodářského života. Podle Grünwalda stoupl od roku 1868 do roku 1913 výnos přímých daní o 293 procenta, ale co to bylo proti tomu, jak stoupl výnos kolků, tax a poplatků (o 418 procent) nebo spotřebních daní (o 431 procent)!

Konkursní podstata.

Kdyby se takovéto dědictví bylo přebíralo v roce 1914, bylo by bývalo vytrvalou snahou z něho možno snad vybudovat soustavu trochu spravedlivější. Ale válka a organizace rakouské správy způsobily, že toto dědictví se přebíralo v podobě konkursní podstaty. Je samozřejmé, že za války se jednotlivé daně zvyšovaly, poněvadž všechna ostatní čísla stoupala. Některé sazby by se byly vyjímaly přímo směšně, kdyby byly ponechány beze změny. Zavedla se císařským nařízením i daň z válečných zisků, ale teprve v roce 1916, a říšská rada pak změnila její název na daň válečnou. Zvyšovaly se i spotřební daně, ale to nebylo tuze mnoho platné, když nebyl dostatek věcí, z nichž se tyto spotřební daně vybíraly. Co by pomohlo stonásobné zvýšení daně z cukru, když cukru nebylo?

Kapitolou pro sebe bylo vybírání daní přímých. Je samozřejmé, že válku toho rozsahu, jak propukla v roce 1914, nebylo možno financovat jen z daní, jestliže nálada obyvatelstva v zemi se měla jakž takž udržet. Při nevalném nadšení pro nejvyšší dům habsbursko-lotrinský ve většině království a zemi na říšské radě zastoupených bylo ovšem velmi důležité nepopuzovat obyvatelstvo k přílišnému odporu. Proto se daně sice tu a tam zvyšovaly, ale nevybíraly se nikterak vehementně. Příspěla k tomu okolnost docela speciální. V dobách Marie Terenzie se pokládala finanční agenda za součást správy politické a při rychlosti správních reform v Rakousku (zde ovšem v zájmu ryzí spravedlnosti třeba poznamenat, že podobně rychlé jsou i správní reformy v četných jiných státech) bylo zcela pochopitelné, že tomu tak bylo i v roce 1914. Nebylo samostatných berních správ, byly toliko berní referáty při okresních hejtmanstvích, a jejich personál byl formálně podřízen okresnímu hejtmánovi, i když tento nejvýznačnější činitel bývalého Rakouska se někdy v tajích daňové techniky vůbec nevyznal. Co bylo pak přirozenějšího, než to, že v roce 1914, když okresním hejtmánům přibývalo nová spousta úkolů (obyvatelé okresních měst si ještě vzpomenu na fronty žen, které si přicházely pro vyživovací příspěvky), které se rozmnožovaly tím, jak přibývalo obtíží zá-

sobovacích a jak ubývalo personálu na hejtmanstvích povoláním na vojnu, okresní hejtmáné disponovali i personálem z berních referátů, pokud tam ještě zbyl. Dívali se na tyto referáty stejně jaksi svrchu, kromě toho jim patrně bylo s vyšších míst naznačeno, aby se daně tuze nevymáhaly, a tak berní úředníci dělali zásobování nebo cokoli jiného, jenom ne daně. Válka se financovala válečnými půjčkami a rychlým tiskem bankovek — dělalo se to podobně i jinde s výjimkou jediné Anglie, ale i ta stačila přesunout na obyvatelstvo ve formě vyššího zdanění jen část válečných nákladů.

Žádný ministr financí si nemohl troufat proti tomu něco namítat, poněvadž vojenská správa byla skutečným vládcem. Vojenské správě záleželo na vojně, ale ne na daních a také ne na tom, jak to nakonec dopadne po finanční stránce. Konce této politiky se ukázaly velmi jasně v nejvlastnějších dědicích nebožky monarchie, v novém Rakousku a Maďarsku, v astronomických číslech několik let po ukončení války. Konce tohoto rázu se neukázaly v Československu, ale následky vidíme ještě dnes zejména na daňových nedoplatcích. K tomu však ještě přijdeme.

Daňová soustava, před válkou sice modernisovaná, ale zdaleka ještě ne spravedlivě vyvážená a vybudovaná, nesusoustavně rozrušená určením rozmanitých válečných přírůžek a nových daní — to bylo dědictví, které republika Československá přebírala po stránce formální. Horší vady to mělo po stránce věcné: za války se daně takřka nevybíraly, a daně vybírané automaticky v cenách zboží se podstatně scvrkly.

Proto se nelze divit, že už v prosinci 1918, tedy jen za několik týdnů po vzniku nového státu, bylo vydáno nařízení, že cestovní pas se smí vydat jen tomu, kdo prokáže úředním potvrzením, že má veškeré daně s přírůžkami, i jiné dávky, úplně zaplacené, a kdo dá kauci v hotovosti nebo v domácích cenných papírech, pokud jde o daně v budoucnu splatné. První ministr financí začal obyvatelstvo učit zase platit daně. Začínal s tím u těch, kdo chtěli a mohli jet do ciziny. (Pokračování.)

literatura a umění

Karel Čapek:

Jak se dělá světová literatura

Občas se u nás leckdo zasmuší a požaluje si, že se nám nerodí literatura zvaná světová, nýbrž jenom taková česká, domácí, provinciální (někteří říkají také maloměstská), které toho mnoho chybí, aby nabyla zvláštní kvality, jež sluje právě světovost. Nedávno bylo řečeno, že český román, pokud je srovnáván s francouzským, anglickým, ruským (a snad i italským nebo portugalským, ale na to se už přesně nepamatuji) se vyznačuje jakousi průměrností a maloměststvím; prý stěží čtyři nebo pět románů za poslední řádku let se vymyká z této diagnózy, ale sama autorka toho soudu podotkla, že by byla v rozpacích, kdyby měla dotyčné romány vyjmenovat.

Je to tedy asi s českou literaturou po té stránce tuze špatné. Některí jsou toho mínění, že je to kletba našich malých poměrů; jiní tvrdí, že je to proto, že neumíme dělat svým kulturním plodům náležitou propagandu ve světě; jiní zase prorokují, že naše písem-

nictví nabude té pravé velikosti, jakmile „přijde ten den“, kdy bude smeteno jeho (kapitalismu nebo naopak židovsko-bolševického internacionalismu).

Co se týče těch malých poměrů, myslím, že athénské poměry, ve kterých psal Sofokles nebyly podstatně větší než poměry dejme tomu dnešní Plzně; poměry, ve kterých psal Cervantes, nebyly pro jeho osobu zrovna nejskvělejší, a berete-li do počtu početní velikost národa, musel by takový Knut Hamsun psát ještě nesvětověji než nebožtík Ferdinand Schulz. V tom to tedy asi nevězí. Pokud jde o tu propagandu za hranicemi, doporučuji, aby se od ní čekalo co nejméně; nemýlím-li se, světovost výše zmíněného Knuta Hamsuna nebo Ibsena nebo Strindberga nebyla dílem příslušných ministerstev pro zahraničí, nýbrž vyplynula více méně z jejich díla. A pokud je nám prorokováno, že česká literatura bude světová, jakmile se splní ta nebo ona dějinná podmínka, nedá se to nijak vyvracet, jako žádné proroctví; víme jen, že Karel Hynek Mácha nečekal na revoluční výsledek roku 1848, aby tvořil svobodnou poesii, ani Otokar Březina na náš národní úspěch, aby rozpráhl náruč k hvězdám a vesmíru; zkrátka je hojnost dokladů, že literární talent je jednou z mála věcí historicky do značné míry nepodmíněných.

Ale v tomto článku nejde o zjišťování příčin, proč naší literatuře chybí „das gewisse Etwas“, jež zakládá nárok na světovost, nýbrž o otázku; co to vlastně ta světovost je a čím se dosahuje, zkrátka jak se to dělá, aby literatura byla světová. Myslím, že nejlépe se to pozná na literaturách a knihách, kterým se ta světovost povedla.

Jakmile se však na světovost knih podíváme pozorněji, shledáme, že zahrnuje úkazy několikerého druhu. Především světové jsou ty knihy, které z různých příčin měly světový úspěch, překládaly se horempádem do všech jazyků a byly četbou milionů čtenářů. Často jsou to knihy, o kterých za pět, za deset let nikdo neví; bývají to pomíjivé sensace, jež mají svou dobu jako šlágry a stejně tak zajdou; jen si vzpomeňte, kolik takových své doby slavných knih jste vy sami už ztratili z paměti. Nebo to bývá mezinárodní kým, četba líbivá a universální; ve své době byl Ohnet jistě světovější než řekněme Villiers de l'Isle Adam; ale kdo bude dnes ještě číst nebo vydávat společenské romány Ohnetovy? Kdo by se ještě staral o „Garsonku“, „Madonu spacích vagonů“ a jinou toho druhu vyšší i nižší literaturu, která svého času bývala četbou opravdu mezinárodní?

Toto tedy je také jistá světovost; ale může-li se po ní z pochopitelných důvodů stýskat tomu nebo onomu autorovi, nevidíme příčin, aby nějak padala na váhu pro hodnocení naší literatury. Je až nápadné, jak malý význam mívají takové světové úspěšné romány na skutečný vývoj literatury; jejich duchovní přínos bývá zpravidla v obráceném poměru k jejich oblíbenosti u světového publika.

Druhý typ světovosti je právě obrácený. Jsou to knížky, které se ve své době setkaly s naprostým neúspěchem nebo i pohoršením na straně publika a často i kritiky; knížky, které se neprodávaly a nečetly, leda v úzkém a více méně výlučném okruhu. Teprve po čase se ukázalo, že to, co se na nich nelíbilo, byla

nová, dosud nevyzkoušená krása, nový a nekonvenční pohled na věci; že ty skoro zapadlé knihy počaly posléze mít vliv na vnímání i vyjadřování celých generací a na vývoj světové literatury. Nikdy se nestanou četbou širokého publika, ale za to budou silně a poměrně dlouho působit na duchy tvořivé; a i když pomine jejich živý účinek novosti a duchovního výboje, zůstane jim trvalá osobní i historická hodnota, k níž se vždy budeme vracet jako k příkladu a podnětu. Jsou knihy příliš dobré, aby sklídily uznání hned, snadno a obecně; jsou knihy exklusivní, knihy novotářské, díla experimentální nebo podivná; jsou knihy, které bývají až po smrti svých tvůrců korunovány světovostí docela jiné třídy, než je hlučná a populární světovost úspěchu. Připomeňme si osud Verlainův nebo Rimbaudův, osud Lautréamonta a tolika jiných.

Chybí naší literatuře i tato světovost? Patrně ano; upřímně řečeno, nejsme země, ze které by vycházely ve zvláštní hojnosti a vydatnosti nové myšlenky a směry; ale to neplatí jen o literatuře. Museli jsme příliš „dohánět Evropu“, jak se tomu říká, a neměli jsme to za daných podmínek zeměpisných i politických nijak snadné ani jednoduché; ale ta historie není dosud napsána. Teď teprve přichází čas, kdy bychom se už nemusili tak dychtivě dívat, co se dělá jinde, a mohli se oddávat svým vlastním nápadům; ale ani to nebude vidět hned na první pohled. Zůstáváme si do značné míry dlužní i to, abychom prohrabali svou vlastní kulturní minulost a podívali se líp, nejsou-li tam zasuté iniciativy a osobní výboje; už to by vytvořilo příznivější a plodnější atmosféru, nezadušenou tísnivým pocitem, že se u nás až příliš často tvoří nebo něco začíná marně a za dějinné nepozornosti.

Pak tu máme další typ světovosti, která je řádu jiného než pouze literárního. Mním tím historickou aktualitu, kterou mívají knihy bojující za něco nebo proti něčemu. Řekněme „Chaloupka strýčka Toma“ jistě není dílo Stendhalovské krásy nebo Balzacovské živosti; a přece je kusem světové literatury, prostě proto, že poctivě a v pravý čas vyjádřila jednoduchou a rozumnou myšlenku, že otroctví má být zrušeno. Nuže, světovost tohoto řádu není nijak vázána tím, čemu se říká malé poměry; velké a pravdivé myšlenky nemají hranic; proč by i naše literatura nemohla být bojovníkem za věci dalekosáhlé a dějinné? Jak víte, naše politika ukázala, co může i malý národ po duchu a mocenství znamenat v textuře přítomných dějin světových; budiž to povzbuzením i naší literatuře; ani pro ni není mezí ve velikosti a světovosti myšlenek, jimž může sloužit.

A konečně je tu čtvrtý typ světové literatury, na který myslíme nejvíce. Čím se stal světovým autorem Dickens, tento nejangličtější ze spisovatelů Anglie? Čím Gogol a ostatní, kteří psali literaturu tak ruskou, jak jen co může být ruského? Čím Hamsun, tak naprosto nordický, čím Sinclair Lewis, tak stoprocentně americký, čím tolik jiných, kteří bezděčně nebo usilovně vyjadřovali duši a charakter, typy a život své země a svého národa? Víme, že spisovatelé, jež uvádím, nenáležejí do jedné duchovní rodiny a třídy; ale všem je společno, že nepsali nějakou mezinárodní literaturu, nýbrž naopak čistě a dokonale národní, dokonale do-

máci; a že to nevadilo, aby se nestali — dokonce se zvláštní a téměř podivnou samozřejmostí — četbou světovou. Pravda, jsou to velicí spisovatelé; ale je dost podobno pravdě, že by nás Dickens upoutal míň, kdyby psal romány o benátských dózatech, nebo že by nás Hamsun zklamal, kdyby počal psát milostné romány z Deauville. To, co na nich máme nejraději, je právě to nepřenositelné, to, co je jenom je jich ve smyslu lokálním a empirickým. Čím angličtější, čím ruštější, čím severtější je dílo, tím hlubší a jasnější je jeho nárok na světovost: v tom je velká paradoxie toho, čemu se říká světovost. To je — ovšem vedle jistého daru od Pánaboha — tak obecná podmínka, že ji můžeme obrátit i na českou literaturu. Není-li naše písemnictví tak světové, tak světu potřebné a ve světě známé, jak bychom si přáli, není to asi proto, že naše domácí poměry jsou příliš malé, tísnivé a nepříznivé, aby v nich vznikla veliká a zajímavá literatura, nýbrž proto, že naše literatura není dost veliká a zajímavá, dost zralá, upřímná a zkušená, aby plně a jasně vyjádřila naše domácí poměry, český život a všechno, co od země až pod hvězdnou oblohu je obsaženo v českém osudu. Kdyby naše knihy byly dost české, byly by také dost světové. Pokud nám překáží naše zeměpisné, povšechné skromné a lidsky tak a tak vymezené (nebo omezené) češství, nebudeme nikdy tvořit literaturu rovnocennou se světovou. Nejspolehlivější cesta k světovosti je ukázat národně, že i my se svou zemí a svými lidmi jsme zajímavý, skutečný, srostitý a živý kus světa. A třeba je to malá země malých lidí a osudů: pořád je to země, pořád jsou to lidé a osudy, — a nic světovějšího a obecnějšího se dosud nikomu nepodařilo vymyslet.

Otto Rádl:

Polemiky, které udávaly směr

Naše nejmladší literární generace, jež se objevila prvními pracemi r. 1921, má po svých manifestech za sebou patnáct let tvorby. Nic nám nepodává plastičtější obraz tohoto období, než jeho polemiky. Všimněme si ve formě polemických dokladů těchto patnácti let literatury od sborníků „Devětsilu“ a „Života“, od manifestu Literární skupiny přes poetismus a surrealismus až po boj o Wolker a Karla Čapka. Není vyloučeno, že bychom v závěru dospěli k poznání, že se opět jedna „generace“ ztratila.

Dva manifesty proletářského umění.

Po jednotlivých časopiseckých příspěvcích z roku 1920 a roku příštího, zejména po vystoupení v Neumannově „Červnu“ vystoupila „skupina komunistických umělců „Devětsil“ v přednáškovém kruhu Nejedlého „Varu“ manifestem proletářského umění Jiřího Wolker a Wolker sám se později proti pojmenování „manifest“ bránil, a nazýval svůj projev, na němž se shodl s ostatními přáteli-umělci“, skromně jen referátem. Toto vystoupení na jaře 1922 má však povahu generačního manifestu a tak bylo také již ve své době hodnoceno. Právě se tu:

„Pociťujeme neudržitelnost a nespravedlivost dnešního řádu a věříme v lepší přestavbu společnosti. Nacházejíce pevný a konkrétní plán její v marxistických thesích, nazíráme na svět historickým materialismem. Proto nové umění je nám uměním třídním, proletářským a komunistickým. O možnosti jeho nechceme debatovat. Je nám věrou a skutečností... Základním znakem nového hnutí je revolučnost... Naproti individualismu vystupuje kolektivismus, naproti part pour l'artismu — tendence... Praktický kolektivismus znamená vědomí třídní solidarity... Proletariát jsou dělníci nového světa. Umělci chtějí být dělníky nové krásy v něm.“ (Tiskem ve „Varu“ z 1. IV. 1922.)

O pět měsíců později vyšel druhý manifest mladé básnické generace, manifest „Literární skupiny“ v přerovském měsíčníku „Host“, redigované Fr. Götzem a Č. Jeřábkem. V tomto druhém manifestu se praví:

„Jsme socialisté. Půda, jež nás živí, je universální světová vůle po osvobození proletáře a vytvoření nového světa sociální rovnováhy. Proletář je náš bratr... Náš socialismus je pevným vědomím nutnosti revoluce hospodářské, jež odstraní útisk slabých tříd, strhne zároveň mnoho umělých hradeb, jež stojí mezi lidskými srdci a zabraňují lásce a lidskosti. Věříme, že... s hospodářskou přeměnou musí jít ruku v ruce vášnivý kult mravních hodnot lásky, humanity, revoluce lidských srdcí, jejímž posledním cílem je velké kosmické sbratření lidstva. Nevěříme, že na vývoj života lidské společnosti působí jen jediný mechanický činitel — totiž hospodářská výroba. Nevěříme také v dějinný fatalismus... Do služeb této víry, naděje a světové vůle dala se naše poesie. Není sama sobě cílem. Chce sloužit... Je sociálně dynamická... Naše poesie je tedy realismus prosvícený sociální utopií... Chceme v umění mluvit básnickým primitivismem... Srdce. Srdce uprostřed. Tíhnutí ke středu. Synthesa. A zase srdce. Hledejme je. Tvořme je. Dávejme je světu.“

Máte tedy proti sobě v roce 1922 dvě skupiny, proklamující proletářskou poesii, z nichž skupina „Devětsilu“ stojí na základě třídně komunistickém, skupina „Hostu“ na stanovisku všeobecněji humanistickém. Mezi oběma skupinami ovšem došlo k polemice, jednak o prioritu hnutí, jednak osobní. Při této polemice se dovídáme od Františka Götze:

„Jiří Wolker se chlubil, že on svým článkem ve „Varu“ č. 9 nás donutil, abychom přiznali barvu. Pravda je obrácená: Jiří Wolker to byl, který zabránil tomu, že jsme manifest Skupiny nevydali v únoru 1922. Byl tehdy členem Skupiny a domáhal toho, abychom se programově neujasnili — aby mohl zůstat členem bezprogramové skupiny i komunistického „Devětsilu“. Píše o svém článku ve „Varu“ jako o čemsi prvotním, neodvozeném. To může ovšem povídati naivním čtenářům „Varu“, ale ne lidem, kteří dobře znají zdroje, z nichž se napájel jeho projev. A Wolker může být bezpečný: u něho — v jeho článku — jsme se neučili. Potřebuje-li se už někdo učit, a zná-li mistry, nepřijde na učení k tovaryši sotva vyučenému.“ („Host“ II. roč., str. 127.)

Tak reagovala avantgarda vzájemně na sebe a častovala se polemikami. Wolker, jenž na manifest „Literární skupiny“ odpověděl článkem „Manifesty“, v němž se zastával komunismu jako obrazu nového, lepšího životního stylu, prohlašoval marxismus za plán jeho vybojování, stavěl se proti mlhavému utopistickému socialismu, do něhož prý J. Knap pašuje i jakýsi agrární humanismus.

Polemika v denním tisku.

Rychle objevily se proti oběma směrům i polemiky autorů starších. Nejprve byl to v „Lidových novinách“ (z 12. dubna 1922) článek dra Arne Nováka, v němž se praví:

„Komunistické manifesty, které jako svadlé listy v listopadu přinášejí od let vtr z východu i ze západu, nevyunikají zpravidla ani šíří ducha, ani povzneseným stanoviskem, ale přece bývá i v nich vzácností doktrinářství tak úzkoprsé a názor tak obmezený, s jakými jsme se v posledním „Varu“ setkali. Hlásá se zde komunismus pravověrný: nauku Marxovu přijímají naši „proletáři“ básníci bez výhrady; zvetšely dějinný materialismus jest jim roku 1922 východiskem; společnost a kultura si dělí v nejbarbarštějším primitivismu na dva neslučitelné tábory třídní, a na proletáře a na měšťáky... Není bez ironie, že se pod tyto komunistické truismy podepsal právě Jiří Wolker. Hlasatelem proletářského umění a protiměšťáckého básnictví spatřujeme tu něžného lyrika, k jehož nevybojné a křehké duši nejsilnější, a to hlasem bratrského sourozenství, mluvily věci srovnané v řadách měkkou rukou měšťácké civilizace, jehož chlapecký optimismus zdál se výrazem teplého měšťáckého zátiší, prosyceného rodinnou dobrotou, jenž boží milost přijímal s pokorou a poslušností vyhýčkaného dítěte. Buď mluvil z plnosti své duše pravdu tento Jiří Wolker básník, nebo jí má dnešní Wolker, komunistický manifestant — mezi oběma není shody“.

O několik dní později odpověděl na Wolkerův manifest Karel Scheinpflug v „Národních listech“:

„Třídni umění — jak tomu rozuměti? Bude se proletářské umění zabývat jen životem, osudy a snahami dělníkovými? Ale to činili, činí a budou činiti i jiní umělci a třeba s větším úspěchem podle své potence... Umění proletářské! Toto nové umění není panu Wolkerovi jen věrou, nýbrž i skutečností. Podívejme se tedy na tuto skutečnost. Pan Wolker vydal loni knihu veršů „Host do domu“. Jsou tam básně o mamince, o milence, o smrti i jiné; některé velmi milé básně, ale do jeho programu proletářského umění nezapadají. Nejsou ani bojovné, ani revoluční, ani kolektivní a není v nich onoho optimismu, jenž má být znakem „proletářského umění; skoro všechny zanechávají smutek nebo stesk...“

Na tyto dva články odpověděl Wolker statí „Ochránci umělecké svobody“. Práví:

„Zvetsělý dějinný materialismus, který dnes hýbe celým světem, který je základem nejvýznamnějších a mravně nejsilnějších skutečností člověka, jest jistě nesrovnatelně životnější než fráze A. Novákovy a ostatních měšťáckých intelektuálů o t. zv. „vnitřní svobodě umělcův“. Arne Novák má právo nevidět a neslyšet. Získal si ho svými kritikami o knihách nejmladších. Nemá však právo skreslovat řečené a se zlou tendencí zatahovat svůj článek na pole jen a jen politické. Komunistas je víc než politická strana, víc než „Lidové noviny“, víc než A. Novák se svými „nezávislými umělci“, víc než program chvíle.

Další polemiky o pouhém manifestu nemají významu. K opravdové srážce generací dochází teprve koncem r. 1922, kdy nejmladší umělci vydávají dvě své čítanky. Z nich omezuje se více na literaturu „Revoluční sborník Devětsil“. (Vydalo na podzim 1922 v Praze nakladatelství Večernice V. Vortel.) Ve druhé převažuje zájem o architekturu, výtvarné umění a jmenuje se „Žít v o t“. (Nové umění — konstrukce, soudobá intelektuální aktivita. Redaktor J. Krejcar. Vydal Výtvarný odbor Umělecké besedy, Praha 1922.)

Krise literatury.

Od tohoto okamžiku je možno proti avantgardistům polemizovat poukazy na jejich vlastní tvorbu. První článek, jímž se hodnotí hnutí mladých v rámci obecné literární situace, je článek Ferdinanda Peroutky „Krise literatury“. V tomto článku stavějí po prvé noviny, jež u nás přinesly základ filmové kritiky, nedokrevné a privátní literatury robustní produkci amerického filmu. Peroutka tu praví ve svém vánočním úvodníku:

„Pokud i my můžeme být počítáni mezi ony mladé, dovolujeme si prohlásiti, že bychom pod svým stromkem, který si sami ověsíme ozdobami vzpomínek, přáli raději viděti nebeskou scénu z Chaplinova „Kida“, kde si Chaplin kupuje stará křídla a kde se objeví i okřídlený pejsek — než tucet knížek českých veršů z moderního nakladatelství... Je nutno říci, že vina na velké zálibě ve filmu a téměř upadající zálibě v literatuře nespochívá jen na špatných zálibách publika, nýbrž že tu lze mluvit i o vině literatury samé. Nedávno, když byl po prvé předveden Chaplinův „Kid“, shodlo se několik kritiků na tom, že filmy tohoto druhu jsou do jisté míry trestem na moderní literaturu — a p. Josef Čapek pronesl velmi osvobozující slovo o tom, že naše literatura a divadlo pohybují se většinou v samých „sex táns k ý c h h l o u b k á c h“. Tolik je jisto: kdežto „Kid“ ukázal se opravdovou událostí lidovou a společenskou, dávno již jaksi u nás přestaly vycházeti knihy, které by byly takovými událostmi... V posledních letech stávala se u nás literatura více méně švindlem: to se teď mstí. Valem ztrácela na obsahu a pohrávala si s formou... Není již staré, tiché, vroucí oddanosti k předmětu. Ale postavení literatury ve společnosti spočívá na jejím morálním kreditu: nemůže být beztrestně neupřímnou po několik let. Počne-li publikum věřit, že literatura se stává pouhou hříčkou, že v ní není zákonitosti, že je to prostě jakási destilovaná a zintelektualisovaná legrace, jde prostě do kinematografu“.

Proti nejmladší české poesii, která s hesly lidovosti byla na míle vzdálena nejen od toho, aby dovedla lidu srozumitelně psát, nýbrž i od toho, aby lid a jeho způsob života vůbec znala — staví se tu kritik druhé mladé literární generace, generace zvané pragmatickou, jejíž vývoj na několik let přerušila válka. Ve skutečnosti tato skupina reprezentovala naši mladou literaturu: nezapomeňte, že tehdy, roku 1922, bylo Karlovi Čapkoví 32 let, Josef Čapek byl o dva roky starší, Josefu Kodíčkoví bylo 30 let a Ferdinandu P-

eroutkovi 27 let. Nemůžeme tedy mluvit o nějakém boji „staré generace“ proti generaci mladé, nýbrž leda o potyčce mezi dvacetiletými, dvaadvacetiletými, sedmadvacetiletými a třicetiletými autory téhož literárního období, které od sebe vzdalovala různá politická orientace. Ve skutečnosti však byli spojeni celou řadou společných sympatií. Tuto situaci vystihl Peroutka v jiném svém článku v Tribuně:

„Má posice odporu proti tomuto sružení je poněkud ztížena tím, že sdílím velmi mnoho ze zálib těchto „mladých“, ovšem mimo iracionální zálibu, již chovají ke svým pracím. Kdekoliv jsem mohl, vyjádřil jsem svou nechuť k idealistické filosofii, k onomu potůčku poesie, který po nějakou dobu se proplétá zelenými pažitami, na nichž se pasou bělouši a sedí nahé ženy, aby konečně dříve či později vstúpil v nějaké to Splnutí duší. Ovšem, vzpomínaje, co vše bylo o tom napsáno již předešlou generací a jak krásně kdysi promluvili bratři Čapkové o „přesýrání nebeského písku“, divím se, proč vykládá nejmladší generace tyto věci, běžné u nás již aspoň od nějakých deseti let, s gesty tak rozčilenými a objevitelskými... Tato generace není ani zdaleka tak nová, jak by se zdála. Od generace „Skupiny“ a „Alinanachu přehledu“ nepřinesli žádného podstatně nového tónu, pohodlně sklízejí tam, kde jiní s námahou silí. (Tribuna 9. I. 1923.)

„Tribuně“ náleží zásluha, že první v oné době přispěla k ujasnění situace, k rozřídění sil a názorů.

Dělník jako dekorace.

První zaujal stanovisko lomozně nastupujícím mladým, ohlašujícím pro počátek umění proletářské, Peroutka svým vánočním úvodníkem o úpadku literatury, z něhož citujeme dále:

„Žádá se, a správně, slušnost k mladým. Ale tito mladí zažili už, jak se zdá, tolik přehnané slušnosti, že toho máme dost, být k nim slušnými. Tito mladí, vynikající čilým organizačním smyslem, nespočkují se s tím, že se prosadili; postrašili celý svět pokřikem o pokroku a reakci a učinili pokus povýšiti sebe na jediný umělecký typ. Literární starci nad třicet let plíží se teď plaše kolem této průbojnosti, která otázkou uměleckých hodnot obratně ukrývá pod politická hesla. Je to sebezbožnění intelektuální puberty. Je-li kde třeba kritiky, tedy zde.

Nemáme nic proti jejich směru. Je třeba se podívat na jejich provedení. Mají v programu barbarství a prostotu. Ale je v nich barbarství pouze tolik, kolik je ho v německých revuích, jež čtou v kavárnách. U nich dělníci a továrny jsou stejnou literátskou dekorací jako před dvaceti lety byli markýz a měknutí mozku. Kdyby byli přirozeními, psali by o sezení v kavárně a o své první lásce... Tato mladá, prostá a marxistická generace je jen pokračováním „staré literátskosti: změnila se jen dekorace.“

Na tento článek navázal v tomtéž listě o týden později F. X. Šalda feuilletonem „O úpadku literatury i mnohých věcí jiných“.

„Článek p. Peroutkuv přináší mnoho správného, ale ještě více jen vtípného a satirického: kdyby tomu bylo obráceně, bylo by rozhodně lépe... Není pochyby, že se dostane statí páně Peroutkové mnoho aplausu, a snad i z rukou málo čistých, o něž pan Peroutka nebude stát... Pan Peroutka má jistě pravdu, zjišťuje-li krisi literatury. A má pravdu ještě širší a ještě hlubší, než jak ji řekl. Nejde jen o úpadek literatury naší, jde o úpadek všech ostatních civilisovaných literatur i všeho umění současného a celé řady ostatních institucí a útvarů hospodářských, sociálních, kulturních... Nejen literatura, celé umění moderní jest analytické a úplně subjektivistické...“

Dnešní naše bída, ovšem i naděje, jest v tom, že se nám zprotivilo umění individualisticko-subjektivistické... Jde tedy dnes nejprve o to, aby básník nebo umělec měl velikou jednotící obecnou víru sociální. Nejmladší básnická generace ji našla ve svém komunismu... úplně lhostejno jest, je-li komunism jako národohospodářská soustava správný nebo nesprávný. Na čem jedině záleží, jest, aby byl dosti životný, dosti silný, aby dovedl vymýtnout z tvořivé duše d'ábla smutku a sebemučení, sjednotil ji v zdravý celek a včlenil ji v hromadný útvar obecný a pospolitý. Neupírám, že mezi mladými jsou také padělatelé, že mezi nimi jsou živě odvažní. Ale od čeho je literární a estetická kritika, ne-li, aby to poznala... I v mládí bývá často moudrost, musí se z něho dovésti jen vyčíst. A tak nenechám si vzít své dobré právo, abych se nepoučoval od mládí a neradoval se s ním z jeho objevů.“ („Tribuna“, 31. XII. 1922.)

Vedle tohoto hlubokého a sympatisujícího pochopení však se stali nejmladší současně předmětem prudkých útoků.

„Devět hnid“.

Zejména energický útok proti nim podnikl „In margine Revolučního sborníku Devět sil“ pod názvem „Devět hnid“ Josef Kodíček:

„Měl jsem již jednou čest sdělit názor, že by české umění a literatura byly stejně populární jako football, kdybychom uměli psát a malovat stejně dobře, jako hrajeme kopanou. Nemyslím, že by toto poznání bylo mrtvým měšťáckým individualismem. Lidská přirozenost je už taková, že žádá, kde se má podívat, mít úctu, být zanicenu, milovat, jistě nadměry intensity a schopností, většího rozměru nadání a neobyčejnosti, které výkon chtějí nechtěj vyřazují z kolektivní prostředí. Kopaná byla vzata mladými revolucionáři na milost, proto mluvím o tom, že bychom my, kdož chodíváme na Spartu, sotva se zúčastnili kopání S. K. Lhoty. Krise moderní literatury u nás je především krisí literárních schopností. Mladí literáti a umělci v „Devět silu“, kteří vystupují po různorodých manifestacích souborným obsáhlým projevem, označují rozhovory o talentu za nesmysl, protože „talent jest samozřejmost“; bylo by se však možno domnívat, že neradi mluví o provaze v domě velmi pretenci- osního oběsence... Měšťáci v umění pak vykonali od začátku století takovou revisi formových a názorových hledisek, že žádná revolu- čnost jich nepředstihne. Vpravdě revoluční umění jest zjevem nepřetržitým. Skoro každá tvořivost v umění jest revolucí. Byl jí: „Sturm und Drang“, veliká a dosud neskončená etapa romantismu, Cézanne, Gogh, expresionismus, kubismus, civilismus, futurismus-nai- vismus Rousseauův, objev lidového umění po formální stránce a ko- nečně i legrace dadaismu. Vida revoluci všude, nechci ji znevažovat — za jediného předpokladu: že rozšiřuje kvantum lidského zažití, že má rys nutnosti a síly. Jen tehdy jest částí života a nečím více, než papírovou hrou... člověku jest dnes směšno a nepřijemno, je-li v „Devět silu“... vyznání, která roku 1910, když je Marinetti řval ze svých silných prsou do světa, měla životný, funkční smysl. Tehdy byla vynálezem, tehdy rozšiřovala a osvobozovala život — jakým papírovým — dávno zapomenutým truismem jsou tyto plagiáty dnes.

Komunismus je nade vše vážný pokus o novou organizaci výroby ve společnosti... Programový úvod almanachu je tak nelogickou zpotvořeninou, dotýkající se neznale a nevzdělaně přemíry základních pojmů a otázek, že nutno v této umělecké filosofii zkoumat slovo za slovem, abychom zůstali na půdě zdravého myšlení, „Devět- silové“ jsou obětí brožur, jejich zvucná hesla se jim splela v neroz- řešitelnou změť. Je těžko diskutovati, kde každý pojem je nepřesný a falešný.“

Na stanovisku Kodíčkovu můžeme studovati stanovisko celé jeho generace k těmto nejmladším směrům. Nejmladším básníkům se neupírá právo, aby byli tendenčními, ani právo, aby vycházeli ze světového názoru komunistického. Pouka- zovalo se pouze na nebezpečí racionalisace literární produkce, seriově vyráběné, a na mladých básnících se žádal především skutečný básnický talent.

Anketa „Mostu“.

Je zásluhou Josefa Knapa, člena redakce kulturního mě- síčníku „Most“, že vypsál o poměru k mladé generaci anke- tu, v níž shromáždil projevy většiny reprezentativních kri- tiků i několika básníků a romanopisců z té i oné strany. Po- měř hlasů pro a proti vyšel z této ankety v neprospěch mla- dých. Mezi kritiky, kteří se ankety zúčastnili, postavil se s větší nebo menší důrazností proti „třídnímu, proletářskému a komunistickému programu“ nejmladších autorů nejen Arne Novák, Miloslav Hýsek a Jindřich Vodák, nýbrž i F. V. Krejčí, Miroslav Rutte a Antonín Veselý. Vybíráme několik nejzajímavějších citátů. Arne Novák tu pravil:

„Umění nejmladší slovesné generace jeví se mně mnohem méně novým, než mluvčí toho pokolení hlásají. Vítám v tvorbě literární mladěže vše, co směřuje k překonání sensualistického impresionismu, tedy úsilí o konstruktivnost, o ideovou jistotu, o novou klasičnost: bohužel mám málo příležitosti něco takového vítati. — O „umění“ příští, proletářské, komunistické, se zajímám právě tak málo jako o „umění“ agrární, politicko-živnostenské, národně demokratické. O ceně takového umění ponechávám soud tajemníkům organizace, kteří rozhodnete jeho význam a účelnost.“

Profesor Miloslav Hýsek napsal ve své odpovědi:

„Přiznávám nejmladším plné právo, aby jejich umění bylo třídní, proletářské a komunistické. Ale ovšem musí takové umění teprve vytvořiti. Dovedou-li to, bude to znamenati obohacení umění vůbec.“

Miroslav Rutte poukázal na obvyklou útočnost mladých generací, které popírají jakoukoliv souvislost s pře- dešlými generacemi, v níž nebezpečí v tom, že mladí básníci se snaží proměnit umění v součást politiky a že se příliš mnoho pozornosti věnuje otázce svobody materiální:

„A tu přicházím k bodu, kde nutno otevřeně a vážně říci, že s mladými básníky komunistickými nesouhlasíme: jsou sice revolu- čionáři ve smyslu hospodářsko-politickém, ale jsou reakcionáři s hle- díska svobody svědomí a revoluce mravní, a tedy i s hlediska umění. Což je opravdu revolucí, dobývá-li se jedna svoboda na úkor druhé, zaměňuje-li se zotročení hospodářské za zotročení duševní? ... Kdysi l'art pour l'artismus oddělil umění od života; nyní vyvíjí se druhý extrém, umění se ponizuje na pouhou služku života a jeho denních potřeb a zápasů. Tento druhý extrém není však méně nebezpečný a mohl by ohroziti umění právě tak, jako je ohrozilo rozloučení s životem.“

F. V. Krejčí píše:

„Tendence komunistická je v umění natolik oprávněná jako každá jiná, tedy na příklad jako nacionalistická nebo náboženská, o nic více nebo méně. Ale zůstává právě jen tendencí a s podstatou umění nemá co činit.“

K těmto projevům kritiků z ankety „Mostu“ je možno při- řaditi článek Jindřicha Vodáka, otištěný v „Čase“, z 23. dubna, v němž mimo jiné praví:

„To prohlášení Jiřího Wolkera, že „nové umění je nám uměním třídním, proletářským a komunistickým“ — kdo by se vzpíral, když je oslabeno opatrným slůvkem „nám“? Proč by „jím“ nesmělo být umění uměním třídním, proletářským a komunistickým? Vždycky je lépe, mít nějaké heslo, jež zahrnuje v sobě program a vodítka práce, než nemít hesla žádného.“

Vodák správně upozorňuje i na to, že „stará“ generace přináší mladým opravdu vstřícně tolik porozumění, vřidnosti a přátelství, kde jen jde o jiskřičku skutečného talentu. Žádná generace nepotřebovala tak málo bojů jako tato, aby její díla byla tištěna, dostávala se na veřejnost a stávala se předmětem debat.

„O té avant-garrde rrrévolutionnaire“.

Tyto debaty o světových názorech a uměleckých teoriích, jež vyplňovaly rok 1922, se však v roce 1923 proměnily již v hodně ostré kritiky. V té době se totiž již mladí represen- tovali a mnozí kompromitovali svými příspěvky i svými kom- pilacemi z „Revolučního sborníku Devět silu“ a ze sborní- ku „Život“, takže se pouhá akademická debata proměnila v opravdové hodnocení. Ferdinand Peroutka při- nesl brzy po Novém roce v „Tribuně“ článek, v němž praví:

„Je nutno zúčtovat s tím stavem, kde papírové přiznání se k mar- xismu (něco, co by se mohlo nazvat marxistickým, není ani v jedné z těch básní, jejichž praotcem je daleko spíše Gellner než Marx), legitimace komunistické strany a časté opakování slov „dělník“, „to- várna“ — si činí nárok na to, aby bylo považováno za uměleckou hodnotu. Zatím nebylo žádné idiotství dosti veliké a žádná nemo- houcnost dosti nápadná, aby se nemohly krýt pod křídla tohoto žargonu, do tohoto ráje literárních mazlíčků...“

Peroutka navazuje na větu Šaldovu, že mezi mladými jsou také padělatelé, a požaduje:

„Představuji si, že věc se bude nyní logicky rozvíjeti tak, že se padělatelé zjistí a pojmenují a že kritika počne zjišťovati, v čem a jak se podobají či nepodobají ti padělatelé mezi mladými těm nepaděla- telům. Může se tím dojiti k zajímavým výsledkům: třeba k takové- mu, že zatím, co se nyní hledají padělatelé, budou se pak hledati ti praví. V každém případě bude udělán konec tě nesnesitelné lži, že v literatuře to, co je mladé, je také hezké. K tomu je ovšem třeba, aby literární kritika opustila své formulky, začala analysovat a sou- diti tak důkladně, jak ji tomu naučil právě F. X. Šalda.

Mladí se pokusili etablovat jakožto jediný hodnotný typ a poklá- dali dobu, v níž počali psát a malovat, za dobu zrození Fénixova... Nikdy se žádná jiná literární klika nepojížděla tak důkladným způ- sobem proti svým protivníkům: hle, světové dění, přelom dvou věků,

ve službách jedné či dvou revuí! Hle, mobilisace politických důvodů, aby bylo dokázáno, že mládež píše dobré verše!

„Jde o to, že i dělník je stavěn jako dekorační figurka (a továrna jako dekorační domeček) do veršů i prózy této mladé generace. Dělník a továrna dnes a denně: básně bez nich zdá se mladé generaci poněkud podezřelá... Tito básníci prokazují dělníku touž čest a pozornost, jako jazzbandu, shimmy, nebo tibetské architektuře; vězí v tom ve všem něco exotického... Neplánil bych se před takovým barem po bříše jako „Devětsil“, a nepokládal bych jej za tak kategorický imperativ pro veškerou novou poesii, jako činí p. Teige... P. Teige, vzpamatovav se z údivu nad krásou života v baru, přeje si ještě jen, aby moderní architektura k tomu všemu přidružila některé prvky architektury mexické, aztecké, tibetské a africké. To jest přímo jakási manie snoubení krásy; chtěl bych jen vidět, jak se na př. telefonní aparát snoubí s tibetskou architekturou.“

Z prvního polemického útoku vychází tedy nejen tvůrčí, ale i kritická autorita této nejmladší generace hodně pošramocena. To však je pouhý počátek. Mladí poeti a kritici zaujali v další polemice taktiku, která byla charakterisována takto: činili na všechny, jimž se nelíbily jejich básničky, neprodleně udání u mimořádné komise světového vývoje. Přesvědčíme se, že důkladná polemika o proletářskou poesii byla skoro zbytečná: její hlasatelé utekli od ní stejně rychle jako se jí ujali, a počali pěstovati svůj „první původní československý —ismus“, poetismus. Polemiky kolem poetismu poznáme přistě.

věda a práce

Alfred Jacobson:

Jules Verne měl pravdu

Autor, jenž tu v zajímavé studii přehlíží výtěžky Verneových románů s hlediska moderní vědy, je presidentem Společnosti francouzských inženýrů a presidentem Francouzské společnosti pro pokrok věd.

Fantasie na vědeckém základě.

Jules Verne, jenž se narodil před sto osmi roky, napsal jednou svému příteli Charlesu Lemirovi: „Všechno, co vynalézám a všechno, co si vymyslím, zůstane vždycky daleko méně fantastickým nežli jsou výtvoři vědy, neboť výsledky vědy překročí jednou to, co vymyslila obraznost.“

A skutečně tento básník, jenž okouzloval naše mláďá, nepsal své strhující romány pod velením své tulácké obraznosti. Je v nich daleko spíše cosi jako prorocká inspirace.

Jules Verne byl svědkem vědeckého a průmyslového rozletu devatenáctého století, zážraků parních strojů, prvních nesmírných pokusů s elektřinou a prvních pokusů vzduchoplavby. Svou obrazností vytušil, že příští generace skuteční množství nejmohutnějších zážraků ve vzduchu a v moři za spolupráce oné síly, jejímuž zrodu byl přítomen: elektřiny. Tyto naděje, které mají kořeny v objevech jeho doby, jsou vlastně zdokonalením těch vynálezů, jimž se tehdy otvírala cesta. Ať bylo to, co předvídal, sebe odvážnější, skoro vždycky mělo to základy vědecké zcela bezpečné, a dával si je kriticky prohlédnouti slovnými specialisty.

V jaké míře dohonily praktické výsledky to, co Jules Verne svou obrazností vytušil? Které z nich jsme dnešní realitou již předstihli a které zůstávají ještě předmětem našeho pátrání? Všimneme si toho v následujících odstavcích.

Triumf „Albatrosu“.

Jules Verne byl nadšeným obdivovatelem velikých cest a dovedl se nadchnouti pro každý nový prostředek, který zkracoval vzdálenosti na této zemi. Byl velikým přítelem Nadarra, který byl nejen vynálezcem fotografické repor-

táže, nýbrž i znamenitým technikem a odvážným vzduchoplavcem. Tato zajímavá osobnost, kterou Jules Verne použil také za vzor jednoho svého románového hrdiny, působila na něho nepopíratelným vlivem. Verne si shrnul skrovné výsledky vzduchoplavby ve své době, procedil je řešetem svého analytického ducha a promísl svými osobními myšlenkami. Z toho všeho vyšlo v románě „Pět neděl v baloně“ říditelné letadlo „Victoria“ a v románě „Robur Dobývatele“ mohutná helikoptera „Albatros“. Ve vědeckém zápase mezi stoupenci směru „lehčí než vzduch“ a směru „těžší než vzduch“ postavil se Verne se vši rozhodností na stranu stoupců letadel těžkých. Bylo v jeho době velice odvážným jeho stanovisko, podle něhož prohlásil spolehlivost a říditelnost balonů za utopii, — Verne však šel ještě dále a stal se skutečným apóstolem létajících strojů. Jeho senační román „Robur Dobývatele“ je historií triumfu přístroje těžšího než vzduch, helikoptery „Albatros“.

„Albatros“ je skutečnou vzdušnou lodí, dlouhou třicet metrů a širokou čtyři metry, opatřenou přídív v podobě ostruhy. Je vyzbrojena sedmdesátičtyřmi vrtulemi, sloužícími ke kolmému vzestupu, a dvěma vrtulemi, regulujícími pohyb kupředu a nazad. Verne jej popisuje takto:

„Nad palubou se visle tyčí 37 os, po každé straně patnáct a uprostřed sedm vyšších. Podobá se lodi s třicetisedmi stožáry. Místo plachet však tyto stožáry jsou opatřeny na hořejším konci dvěma vodorovnými vrtulemi v průměru dosti krátkými, které mohou být roztočeny obrovskou rychlostí. Každá z těchto os může se pohybovatí naprosto nezávisle na pohybu ostatních. Dvě a dvě, jež jsou umístěny na stejném stožáru, otáčejí se v protichůdném smyslu, což bylo nezbytno, aby celá loď se nedostala do krouživého pohybu. Vpředu a vzadu jsou upevněny na dvou vodorovných osách dvě vrtule, obstarávající pohon lodí kupředu a nazad, složené ze čtyř ramen. Obě se otáčejí v protivném smyslu a řídí rychlost jízdy.“

Pohonnou silou této Verneovy lodí jsou elektrické akumulátory, neobyčejně lehké a neuvěřitelně mocné; dodávají bez jakéhokoliv doplnění po celých šest měsíců proud, potřebný k pohánění vrtulí. Naši konstruktéři akumulátorů ještě daleko nedosáhli tohoto úspěchu, ale rychlost helikoptery „Albatros“, která obnáší dvě stě kilometrů za hodinu, byla skoro dosažena již před několika lety. Tehdy autogira La Cierova dosáhla rychlosti stosedmdesátipět kilometrů, a letos dne 7. července dosáhl se svou autogirou Huitrits rychlosti 200 km. Cesta kolem světa, kterou urazil „Robur“ za osm dní, odpovídá výkonům dnešní techniky.

Jules Verne, který byl přesvědčeným stoupcem helikoptery, byl daleko méně nakloněn dnešním avionům. Přístroj se strnulými křídly se mu zdál příliš rozdílný od ptačího letu a Verne předvídal neobyčejně obtíže a smrtelné nebezpečí jak při vzletu, tak i při přistání. Vývoj vědy nám zítra poví, dosáhne-li skutečná helikoptera naprostého vítězství nad dnes populárnějším avionem či nikoli.

Verne inspiruje učence.

Jules Verne předvídal ve svém „Roburu Dobývatele“ používání vzducholodi jakožto bojovného prostředku: rok 1914 mocným způsobem dokázal, jak správnou a vražednou byla tato předpověď. Kromě toho popsal Verne ve svém románě „Den amerického žurnalisty roku 2889“ létající aerocar. Podobná letadla dopravující 70 osob, však dnes už existují v mnoha zemích.

Závěrem k těmto Verneovým předpovědím v oboru vzduchoplavby chceme připomenouti několik neobyčejně upřímných vět, které pronesl člen Akademie věd profesor Charles Richet, slavný fyziolog a objevitel anafylaxe, o Juliu Verneovi:

„Velkolepá cesta doktora Fergussona v románě „Pět neděl v baloně“ mne naplnila nadšeným zápalom pro vzduchoplavbu. Toto nadšení nepominulo ani podnes, po tolika letech. Když jsem roku 1880 se svým přítelem Victorem Tatinem podle rad svého

slavného učitele Mareye sestrojil první aeroplán, očekávaly mne po všech stranách jen sarkastické úsměvy. A přece jsem jako žák Julia Vernea a žák Mareye byl na správné cestě: můj aeroplán letěl nejprve dvakrát v Havru a dvakrát v Carqueiranne na vzdálenost 300 metrů a 875 metrů. Málodky se stane, že někdo má odvahu myslití dále než všichni ostatní a věsti celou generaci jako to činil Jules Verne. Právě proto nesmíme zapomínati na jeho velikou památku. Dodal mládeži lásku pro vědu, byl pro ni inspirací k odvážným dobrodružstvím a dokázal jí, že věda, božská věda si zaslouží, aby byla zbožňována, neboť ona je vládkyní nad věcmi, ona určuje budoucnost.“

Podobně jako se zajímal o vzduchoplavbu, byl Jules Verne od svého nejranějšího mládí vášnivým přítelem moře. Mezi romány, které jsou inspirovány touto jeho láskou k oceánu, musím uvést především „Dvacet tisíc mil pod mořem“, v němž ukazuje možnosti podmořské plavby, dále „Plovoucí město“, v němž předpovídá obrovské oceánské parníky, a konečně „Dobrodružství kapitána Hatterasa“, jehož námětem je výzkumná cesta k pólu.

„Dvacet tisíc mil pod mořem“ bylo napsáno roku 1870 a poctěno cenou francouzské akademie. Tento román přinesl vrchol slávy Julia Vernea. Autora tu strhl zápas, jenž už celé věky zajímal odvážné badatele, jak umožnit člověku cestování pod mořem. Hrdinou tohoto románu je kapitán Nemo, misantropicky založený indický princ, jenž z nenávisťi k cizím dobyvatelům opustil svou zemi a žije na podmořské lodi „Nautilus“, kteréžto jméno je vypůjčeno od Fultona. Tato zdokonalená podmořská loď může se ponořit do hlubin 5000 metrů, a sám kapitán Nemo popisuje jí svému spolecestujícímu, učenci Aronnaxu takto: „Je to kužel velice prodloužený, zakončený po obou stranách jehlanovitě, takže zřetelně připomíná tvar doutníku. Tento kužel měří od hlavy až k ocasu 70 metrů a jeho průměr je 8 metrů“. Tato podmořská loď je řízena kormidlem a její vzestup nebo sestup se docílí dvěma šikmými plochami, jež se z vnitřku lodí pomocí pák dají řídit. Vzduch, který potřebuje posádka k dýchání, se obnovuje periodicky vzestupem nad hladinu. Kromě toho je tu vzduch ukládán do zvláštních nádrží pomocí silných pump, které jsou skutečnými kompresory. V důsledku toho může zůstat loď i delší dobu pod hladinou.

Na moři i pod mořem.

Na lodi Nautilus je všechno, čeho je třeba. Existuje tu i potřebné zařízení záchranné i zařízení pro výstup skafandru. Jules Verne tu popisuje podrobně i zařízení skafandru, v němž je možno samostatně se pohybovat pod mořem. Je vyzbrojen přístrojem pro stlačení vzduch, helmicí, armaturou z nepromokavé látky, která je zařízena tak, aby odolávala tlaku vod.

Jedinou pohonnou látkou na „Nautilus“ je elektrina. Podle výkladu kapitána Nema, uděleného Aronnaxovi, je loď poháněna takto: „elektrina se vyrábí v článcích Bunsenových, a je přiváděna na záď, kde pomocí obrovských elektromagnetů působí na systém pák, řídicích pohyb vrtule“. Romanopiscův elektromagnet je dnes nahrazen elektrickým motorem. Kromě toho obstarává elektrina na Nautilus nejrozmanitější funkce jiné; je tu elektrická kuchyně, elektrinou jsou vytápěny destilační přístroje, opatřující pitnou vodu, ventilace i vzdušné topení pro jednotlivé místnosti. Elektrina brání i nežádanému přístupu do nitra lodí. Autor uložil svému podmořskému člunu i úkol oceanografických studií. V pozorování kapitána Nema a Aronnaxe o fauně oceánu, již vidíme prostřednictvím obrovského okna ze silného skla ve stěně „Nautilus“, představují neobyčejně zajímavé lekce z této strhující vědy.

Jak máme formulovat význam Julia Vernea pro objevy podmořské plavby? Mnozí učenci pokračovali ve svých vý-

zkumech bez znalosti podnětů tohoto velkého romanopisce, jak o tom svědčí M. Laubeuf, jeden z největších francouzských odborníků podmořské vědy, jenž prohlásil: „Četl jsem, když mi bylo deset let, asi roku 1875, román „Dvacet tisíc mil pod mořem“, který mne neobyčejně nadchl a strhl. Později jsem jej četl znovu a vyslovuji plně svůj obdiv umění romanopiscovu, vynalézavosti jeho vyprávění i jeho dramatické síle. Jakožto inženýr a technik, pracující na konstrukci podmořských člunů, však nemohu říci, že by mi „Nautilus“ Julia Vernea byl býval něčím prospěl“.

Jiní se naproti tomu dali Juliem Verneem přímo inspirovati; tak na příklad americký inženýr Lake napsal, že sestrojil za účelem vědeckých prací a zkoumání dna mořského přístroj, a že při konstrukci skafandru v plné míře využil údajů Verneových. Největší význam však má, jak všeobecně používá Verne pro všechny práce na palubě elektriny: důmyslnost jeho potvrdily všechny pozdější realizace v plné míře.

Od pólu k pólu.

Jules Verne dal se inspirovati různými zkušenostmi ze své plavby do Spojených států na lodi „Great Easter“, pro román „Plovoucí město“. V tomto díle nám líčí do nejmenších podrobností obrovský parník, tak, jak jej viděl pomocí své obraznosti, nikoliv tak, jak lodi tehdy skutečně vypadaly. A dnes obrovské lodi těchto posledních let, jako „Ile de France“, italský „Rex“ nebo velkoklepá „Normandie“, jsou skutečnými plovoucími městy, jejichž zařízení se skoro neliší v základě od toho, jak to popsal Verne. Loď „Great Easter“ z románu Verneova měřila 208 metrů délky, 30 metrů šířky a měla tonáž 28.500. Dnešní „Normandie“ ji předstihuje svou délkou 314 metrů, svou výškou 39 metrů, která až do vrcholků komínů dosahuje 56 metrů a konečně svou hrubou vahou 75.000 tun.

Verneova loď „Great Easter“ ujela patnáct uzlů. „Normandie“ se svými 160.000 HP dosáhla z Havru do New Yorku průměrné rychlosti 29,5 uzlu, to jest 53 km za hodinu. Stejně jako Jules Verne vyzbrojil svého „Nautila“ zařízením elektrickým, tak také zavedly Compagnie Générale Transatlantique spolu s loděnicemi Ateliers de Penhoet daleko hojnější užívání elektriny v míře, které jinde dosud nebylo nikde deštěno.

„Dobrodružství kapitána Hatterasa“ byla napsána roku 1864 a jsou naplněna ještě podivuhodnějšími předpověďmi. Neohrožený plavec, komandant Charcot, člen francouzské akademie věd, jemuž vděčíme za velké množství významných prací, mimo jiné za zhotovení mapy obrovských krajín, ležících mezi antarktickou pevninou a zemí Grahamovou jižně od ostrovů Shetlandských — prošel dne 16. ledna 1929 v Zeměpisné společnosti přednášku o neobyčejném významu díla Julia Vernea, pokud se týče těchto polárních výzkumů.

Nápadná je obdoba cest slavných mořeplavců, podniknutých daleko později, s románovými cestami Verneovými. Roku 1895 opouští Nansen na 83. stupni 51. min. svou loď, aby šel dále pěšky k severnímu pólu. Románový kapitán Hatteras stanovil za základnu své výpravy místo na 83. stupni 31. min. P e a r y, pověstný americký badatel, konečně roku 1910 po třídvaceti letech namáhavých pokusů vztýčil na severním póle hvězdnatý prapor, překonav šťastně všechny útrapy cesty. Je to naprostou obdobou kapitána Hatterase, jenž volá: „Neuplynula ani jediná hodina mého života, kdybych se nebyl setkal se svou skvělou představou“. — Velký norský badatel A m u n d s e n se pustil se Scottem do houževnatého konkurenčního zápasu v úsilí o objevení jižního pólu. Podobně strhující rivalitu popsal i Jules Verne jako úsilí o objevení pólu severního.

Nebudeme zde připomínati všechny epizódy, jež prožil komandant Charcot se svými statečnými námořníky, a jež jsou tak nápadně podobné všem dobrodružným príhodám, vymyšleným fantasíi Verneovou. Ukážeme tu jen jeden výrok Charcotův:

„Jsem osobně zavázán tomuto geniálnímu spisovateli Juliu Verneovi za všecko. Snad je skutečnou příčinou celé orientace mého života. Není to možno říci doslovně, neboť jsem byl přitahován mořem již předtím, než jsem četl jeho knihy. Působil však na mne nepřímo prostřednictvím celého okolí, na něž měl vliv ve věku, kdy jsem jej počal chápati. Později stal se Jules Verne pro mne stejně jako pro tolik jiných příkladem a hybnou silou. Kolikrát v mém dobrodružném životě mi přišlo na mysl: je to málem jako v románu Julia Vernea. Hrdinské lekce z jeho románů pozvedly mou mravní sílu a dokázaly mi, že z každé situace je možno se dostat.“

Od podmorských hlubin do tajemného hradu v Karpatech.

Kolik velkolepých myšlenek rozvinul Jules Verne na poli využití elektřiny! Verne byl dobře informován o pracích Ampérovy a ještě dříve, než byly realizovány, psal již o užívání transformátorů, elektrického motoru, obloukové lampy, elektronické lampy, užívající zředěných plynů, přenosné lampy elektrické, elektrických kamen, krbu a kuchyně, ochranu budov a opevnění pevností a lodí pomocí elektrického proudu. V románu „Dvacet tisíc mil pod mořem“ předpověděl elektrický transformátor, uváděje, že tato téměř neomezená síla vycházela z obrovského napětí, dosaženého užíváním nového druhu cívek. Předvídal rovněž neuvěřitelný rozvoj elektrického motoru, jeho první typ vytvořil Gramme, popisuje elektromagnety velikých rozměrů, určené k pohánění vrtule „Nautilus“. Pomocí primitivní obloukové lampy dosáhl Fergusson toho, že oslnivá záře se objevila mezi dvěma hroty uhlíku: pomocí tohoto triku se podařilo dvěma jeho druhům zachrániti vyčerpaného misionáře z rukou krutých domorodců.

Přenosnou elektrickou lampu, používající zředěného plynu, popisuje Jules Verne v tomtéž románě. Aronax uvádí, že tato lampa se skládala z Bunsenova článku, indukční cívky a z lampy, obsahující zředěný plyn. Aronax praví: „Jakmile přístroj je v chodu, počíná plyn zářiti a vydává stále bílé světlo.“ Tato lampa se zředěným plynem, konstruovaná kapitánem Nemo, je primitivním předkem zářivých plynových trubíc, za něž jsme zavázáni genialitě Georges a Claudého. Elektrická kuchyně vyvolala rovněž údiv Aronaxův: „V této kuchyni byla elektřina poslušnější nežli plyn sám a obstarávala všechny práce. Vodivé dráty byly spojeny s pecemi a ve spojení s platinovými houbami působily, že se teplo udržovalo a pravidelně rozvádělo. Tato elektřina ohřívala rovněž destilační přístroje, které dodávaly znamenitou pitnou vodu.“

V tomto románě a v románě „Tajemný hrad v Karpatech“ vykládá Jules Verne, jak jsou pomocí elektřiny chráněny budovy. President Jean Rey z námořní akademie nám praví: „Invence Julia Vernea je opravdu neobyčejná, neboť předvídal skoro všechny vynálezy, které se před našima očima po celých třicet let od té doby vyvíjely. Vzpomeňme, že podobná elektrická obrana posic prostřednictvím nahých drátů, nabitých elektrickým proudem, hrála nesmírně důležitou úlohu při obraně Verdunu.“

Pět set milionů Begumy.

Jeden z nejúžasnejších románů Julia Vernea je „Pět set milionů Begumy“. Mezi objevy, které si vymyslel Herr Schultze, hrdina románu, jimiž zamýšlejí Němci zničiti France-Ville, je obrovské dělo, které používá nábojů naplněných tekutou kyselinou, sevřenou pod tlakem 72 atmosfér. Pan Schultze o tomto náboji praví: „Pád tohoto ná-

boje působí explozí pláště a rozptýlení kyseliny ve stavu plynném. Důsledkem toho je chlad asi sto stupňů pod nulou, jež se vyvine po celém okolí, zatím co vzduch je prosycen obrovským množstvím uhelného plynu. Každý, kdo se ocitne na 200 metrů od místa explose, zahyne zadušením, poněvadž plyn svou značnou vahou se udržuje v dolejších částech ovzduší.“

Toto vylíčení je ovšem poněkud romantické. Svědčí však o tom, že Jules Verne studoval výsledky pokusů anglického fysika Faradaye, z roku 1823, které se zaměřovaly zkapaněním určitých plynů použitím nízkých teplot a tlaku. Znal patrně i práce velkých učenců Picteta a Kailleteta, kteří předložili Akademii věd roku 1807 zprávu o zkapanění určitých plynů, na příklad kyslíku, které dosud nemohly býti zhuštěny a z toho důvodu byly nazývány „plyny trvalými“. Je viděti, že Jules Verne uvedl pozornost svých čtenářů na obrovský problém zkapanění plynů, jímž se zejména zabývali Němec Linde a po něm francouzský fysik Georges Claude.

V „Deníku amerického žurnalisty z roku 2889“ využil Julius Verne nejen hybné síly vodopádu, což od jeho dob bylo nespočetněkrátě uskutečněno, nýbrž zaměstnával se i zachycením energie přílivu a odlivu. Ve svém podmorském románě konstatuje také Verne, že na všech zeměpisných šířkách je teplota velikých mořských hlubin konstantní a že je založena na absorpci slunečního tepla na hladinách moře v tropických šířkách. Je známo, za jakých osobních obětí Georges Claude prováděl svá zkoumání na tomto poli a kolik pokroku vnesl do nauky využití rozdílné teploty vod hlubinných a vod povrchových za hybnou sílu průmyslovou.

Amplion, televise a tanky — u Julia Vernea.

Tento Georges Claude vděčně přiznává, jakým vlivem Jules Verne v jeho pracích na něho působil:

„Kdo první pomyslel na to, využití tohoto podivného přírodního úkazu v praxi? Myslím, že to byl Jules Verne, jež příliš často bývá pokládán za prostého romantika, vhodného pro mládež, — v němž však musíme oceňovati slavného inspirátora nejrůznějších vědeckých výzkumů, mezi nimi i mých. Jules Verne znal tento úkaz, neboť v románě „Dvacet tisíc mil pod mořem“, napsaném roku 1868 napsal, že „Nautilus“ dojel ve hlubinách dvou tisíc metrů do vodních vrstev teploty 4 stupně 25 min., kterážto teplota je společná všem mořským šířkám. Verne nejen že tento fakt znal, nýbrž vyvodil z něho i důsledky. Jeho kapitán Nemo praví, že měl možnost dosáhnouti elektrického proudu pomocí drátů, umístěných v různých hloubkách moře s využitím jejich rozličné teploty. Vzpomínám si, že tento výklad kapitána Nema mne přímo inspiroval k pokusu, který jsem provedl společně se svým přítelem Boucherotem. Můj kolega z institutu Koenig mně to připomněl, takže jsem měl příležitost znovu se podívatí prozíravosti Julia Vernea. Poněvadž však u vynálezů hraje podvědomí tak důležitou roli, není vyloučeno, že bez mého vědomí působila při tomto objevu vzpomínka na slova kapitána Nema. Nepamatuji se na to s určitostí, ale je to docela dobře možno.“

Ještě předtím, než byl objeven amplion, vynalezl Jules Verne v románu „Tajemný hrad v Karpatech“ zesilující mikrofon, jež je dílem učence Orfanika, nerozlučného druha majitele hradu. Pomocí tohoto přístroje vydává majitel hradu mohutný a nadpřirozený hlas, jež budí tak velikou hrůzu mezi pověřivými venkovany, sedícími v „Křemě krále Matyáše“. Kromě toho spojuje tento Orfanik po prvé fonograf s přístrojem, určeným k vysílání obrazů na dálku. Zachytí hlas podivuhodné neapolské zpěvačky Stilly, současně reprodukuje její zpěv ve chvíli, kdy její obraz je reprodukován ve zvláštním zrcadle. Není to ještě mluvený film. — Verne se nikde ani nezmiňuje o kinematografii, — je to však již vynález, sloužící k témuž účelu.

Stejným způsobem také v románu „Den amerického žurnalisty z roku 2889“ oznamuje Verne existenci barevné fotografie a mluví o přenášení zvuku a obrazu prostřednictvím fonotelefonu.

Pan Verne se dívá na dálku.

Páni Bellina a Berthélemy nám již přinesli televizi, jenž nám dovoluje současně viděti osobu daleko od nás vzdálenou i slyšeti její hlas. Tyto vynálezy vstoupily již do periody praktických realizací a letos v březnu ministerstvo pošt a telegrafů zařídilo ve Francii první vysílání pohyblivých obrazů. Jeho vynálezce Eduard Bellin ostatně vliv Julia Vernea na svou tvorbu nikterak nepopírá. „Nemohu se vyhnouti myšlence, že bez četby Julia Vernea bych se nikdy nebyl dostal ke studiu telekomunikací, k nimž mne předchodí studie nikterak nepředurčovaly.“

Ve svém románě „Parní dům“ přichází Jules Verne s první myšlenkou campingu pomocí dvou vozů, tažených parním autem. Je to jakási lokomotiva, která se může ponořiti i do vody a projížděti řekami. Bylo zapotřebí světové války, aby byly objeveny tanky, které se mohou broditi i řekami. Úspěchy, kterých těmito ořstroji bylo dosaženo, odpovídají zcela starým myšlenkám Julia Vernea. Ve válečné technice popisuje Jules Verne svým románem „Pět set milionů Begumy“ obrovské dělo o průměru hlavně 1.50 metru, které dostřeluje s přesností do vzdálenosti 10 mil. Za určitých okolností se dokonce přihodí, že náboj se už nevrátí na zemskou půdu. Jeho pohyb je kombinován s přitažlivostí zemskou, takže se z náboje stane jakási oběžnice bez zastávky obíhající kolem zeměkoule. Až podnes nebylo ovšem dosaženo kalibru 1.50 metru. Veliké německé hmoždíře, jimiž roku 1914 byli bombardováni obránci Luttychu, měly průměr 42 cm. Francouzské dělo, které bylo určeno k pouhým pokusům, mělo průměr hlavně 51 cm. Nosnost děla Julia Vernea na dálku 10 mil byla však již předstížena německými „Bertami“. Dalekostřelná námořní děla dosahují dnes dostřelu na dálku 50 až 60 km. Náboj Julia Vernea byl skleněný a měl obal z dubového dřeva a náplň z kyseliny vápenaté. Vražedný účinek těchto nábojů vypouštějících otravné plyny, anticipuje neuvěřitelným způsobem hroznou zbraň otravných plynů, až příliš dobře známých ze světové války.

Mrakodrapy a zahradní města.

Jules Verne předvídal obrovská města i americké mrakodrapy. Ve městě Centropolis, hlavním městě americkém z roku 1889, tyčí se domy do výše 300 metrů a vroubí ulice, široké 100 metrů. Nebylo třeba ani celého století, nýbrž méně než padesát let k tomu, aby v New Yorku vznikly mrakodrapy Chryslerův a Empire Building, které tuto výši dokonce přesahují.

Jules Verne však naproti těmto gigantickým městům vylíčil i své míruplné a slunné město France-Ville, v němž každá rodina má svůj dům, svou zahradu s květy, se zeleninou, kde všechno přispívá k většímu pohodlí lidí. Místnosti jsou tu vzdušné a slunné, stěny slouží izolaci, teplota a vlhkost vzduchu se reguluje, uzávěry dokonale izolují proti pronikání cizích zvuků a unikání teploty, jsou zhotovovány z komprimované masy, jsou tu instalace hydrotherapeutické a jiné.

Tento výmysl romanopiscův byl realizován před 15 lety ve formě zahradních měst nákladem francouzské železniční společnosti Chemins de fer du Nord, v místech Lens, Tergnier, Lille i jinde. Je to zásluhou inženýra Raoula Dautryho, jenž dnes je generálním ředitelem Francouzských státních drah.

Chceme-li ještě prolístitvati rozmanitá díla velkého předchůdce moderních vynálezců, najdeme ještě spoustu jiných racionelních objevů. V románu „Dvacet tisíc mil pod mořem“ se dočteme o zhotovování perel na celých kulturách tím, že do nitra škeble se vsune cizí tělísko, které je zárodkem nové perly. — V „Dnu amerického žurnalisty z roku 2889“ se mluví o strojích počítacích, o automatické registraci a j. — V románu „Věčný Adam“ předpovídá Verne vývoj průmyslové racionalisace, jejímž vlivem jediný stroj bude prováděti práci deseti lidí.

Zapomenutý Verne.

Tak vypadají ukázky z děl Verneových, takové jsou náznaky vynikajících učenců a k takovým výsledkům nás přivádí srovnání jeho předpovědí s dnešní skutečností. Při pohledu na to všechno nemůžeme se ubrániti hlubokému obdivu k tomuto velikému Francouzi. Jeho schopnosti směřují neobyčejně vysoko, jsou zcela výjimečné a velká rozmanitost jeho nadání je překvapující. S tím vším spojuje Verne důslednou loyálnost, hlubokou mravnost v soukromém životě i ve všech svých spisech, upřímný cit pro národ i přímé ocenění dobrých vlastností cizinců. Má velice živou a neobyčejně zvidavou inteligenci, jeho fantazie má sklon k meditacím, dává se však řídit jen tím, co je možné a nikoliv nespoutanou obrazností. Studuje hluboko konkrétní výsledky věd a všimá si i jejich příštích možností a zdánlivě neplodných pátrání, jejich touhy po něčem novém. Má v sobě strhující dynamičnost, odvalu ve svých viděních budoucnosti, má opovržení k pouhým kritikům pro kritiku a konečně píše velice precísním, živým a velice příjemně čitelným jazykem.

Nenalézáme ani ve francouzské literatuře, ani v cizí, autora jemu podobného. Takový Edgar Poe, Cooper nebo Wallace se dávají strhnouti svou inspirací do fantastičnosti, nepřiblíží se však vědeckému rázu díla Julia Vernea. Kromě toho musíme s vděčností oceniti šťastný vliv, kterým tento autor působil na vývoj vědy. Probouzel a rozvíjel v mladých lidech zájem o vědy, o zeměpis, o výzkum neznámých končin, definoval jim veliké vynálezy, které zbývají ještě ke konkrétnímu realizování. To je činnost, za níž mu musí býti vděčna především Francie a po ní i celý ostatní svět. K tomu všemu nám přinesl Jules Verne podivuhodné lekce osobní odvahy a optimismu. Ukázal nám, že je třeba odvahy, že je třeba odbočiti z běžných cest a že ve svých plánech i v činech se nemáme bátí rizika. Pohání mladé lidi k tomu, aby šli vždycky za určitým ideálem, aby za ním šli důsledně a nebáli se ani největších obětí na cestě ke konečnému úspěchu.

JASNÉ ZŘENÍ - VKUSNÝ VZHLED!

Americké brýle Ful Vue

„OKULARIA“, PRAHA, Václavské nám. 57, nad Lützowovou

Původní spolehlivá americká zlatá plnicí pera

Výhradní prodej má firma

Karel Kellner, Praha

- Václavské nám. 61 - Dlouhá třída 17 - Račte si vyžádati náš ilustr. prospekt

Conklin

se znamenitě osvědčují a poskytnou každému největší míru uspokojení. CONKLIN znamená přesnost a pokrok!

Svět knih

Roč. 6. Číslo 1

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

1

Ladislav Stehlík:

STÍNY NA SNĚHU.*

Tónino čistě zníci
dotekem modra v běli —
hro křehkých lesků rán!
V citlivé klávesnici
svítání něžně velí
dni stavět rusý stan.

Ó, slunce opatrné,
noc odešla již domů —
hřebenem zlatým svít.
Ruka, jež poodhrne
mrak s tváře nebe stromu,
upustí jemnou síť.

Ty, síti nastražená,
vteřinám kráčejičím
potichu v smyslech mých
zachyť cit beze jména,
jenž sahá prstem bádícím
do strun tak zjitřených!

Och, bílá symfonie,
zni hůdbou, jež se leskne
v dni bledém plameni —
Tordými tóny bije
hlas v noci krutě teskné
v mé náhle zachvění.

Soumrak už někde váhá
roztočit v krvi naší
větrné dálky mlýn —
S bohem, ty chvíle drahá! —
Červáněk v sněhu zháší
stříbrný polostín.

* Z připravované Sbírkky „Kvetoucí trnka“.

Masaryk a Přítomnost

Masaryk ani jako prezident nerozešel se se svou žurnalistickou minulostí. Vždy věřil v sílu časopisů, založení týdeník patřilo mezi jeho potěšení. Psal do novin i jako prezident, dokud Švehla mu nerozmluvil také tuto činnost. Potom psal Masaryk někdy už jen tajně. Ale ministerský předseda měl bystrý zrak pro jeho styk, prohlédl zakuklení a opět intervence. Aby vyhověl povinnosti zdrženlivosti, jak mu ji Švehla vložil a snad i uložil, i své nepřestávající touze psát, psal Masaryk po nějakou dobu pod různými značkami aspoň referáty o anglické a americké beletrii. V Přítomnosti jich před několika lety vyšlo mnoho sloupců.

F. Peroutka v Přítomnosti č. 50

Hlasy tisku o Přítomnosti

„Nejdůležitější z týdeníků Československa je Přítomnost. Tato liberální a uměrná, ale především kritická revue přináší každý týden skvělé příspěvky k politickému a intelektuálnímu životu Československa. Řídí ji s nadáním jeden z nejlépeších novinářů československých, Ferd. Peroutka, spisovatel hodnotný a dokonale nezávislý, vynikající stejně v rozbořech jako v psychologické podobizně. Téměř vše, co se tiskne v Přítomnosti — často obsírně, nikdy nudně — vznamenává se svobodou ducha a oním chladným humorem, který není bez půvabu. — Jako Lidové noviny činí tato revue Československu čest.“
Revue de Paris.

Ukazuje se, že žluté sešity Přítomnosti přinášely československému životu víc než jejich četní soupeři. Dovedly se státi tribunou demokracie a nebylo jim k necti, že se

tu vedle starších představitelů demokratických ideí čím dál tím více objevovali i jejich nejmladší adepti. Přítomnost uměla zaujmouti své čtenáře, nikoli jako důstojná kazatelna, nýbrž jako rušné kolbiště.

Eduard Bass

Přítomnost je v našich poměrech ojedinelý časopisecký případ: týdeník, který je třeba číst, protože vždycky je v něm něco, co za čtení opravdu stojí. A při tom, ačkoli jde svou cestou a úroveň spíše zvyšuje nežli snižuje, má už široký kruh čtenářstva a tím zajištěné trvání, což je také v naší týdeníkové literatuře unikum. Ferdinand Peroutka dovede se vyhnouti obvyklému revuálnímu suchopáru i laciné magacinové libivosti, umí vyhledati k pravému tematému pravého autora, usiluje, aby každý článek byl opravdu čtivý a tak vytvořil za několik let z Přítomnosti typ ča-

Anatole France:

KNiha

Kniha je podle Littréovy definice seskupení popsaných nebo potišťených stránek. Tato definice mě neuspokojuje. Já bych knihu definoval jakožto kouzelné dílo, plné všelijakých obrazů, které vzrušují ducha a obměňují srdce. Ba, řeknu to ještě lépe: kniha je malý čarovný přístroj, který nás přenáší mezi pozemské obrazy nebo mezi nadpřirozené stíny. Lidé, kteří čtou mnoho knih, jsou jako požívači hašišu. Žijí ve snu. Jemný jed vniká jim do mozku, činí je necitelnými ke skutečnému světu a dělá z nich kořist půvabných nebo strašných přeludů. Kniha je opium západního světa. Pohltí nás. Přejde den, kdy z nás všech budou knihovnici, a to bude konec.

Mějme knihy rádi tak, jako ta básníková milenka měla ráda své utrpení. Milujme je; umřeme na ně. Ano, knihy nás zabijí. Věřte mi to, věřte to člověku, který je zbožňoval, který se jim dlouho vzdával bez sebe menší výhrady. Knihy nás zabijí. Máme jich příliš mnoho a příliš mnoho druhů. Lidé žili mnohá století bez knih a právě v těch dobách vykonali věci největší a nejužitečnější, protože přešli od barbarství k civilizaci.

To bylo dávno a dávno. Jaké hrozné pokroky jsme učinili od těch dob! Knihy se úžasné rozmnožily hlavně v XVI. a v XVII. století. A dnes se jejich výroba zestonásobila. Dnes se — jenom v Paříži — vydává padesát knih denně. To jest obluďná orgie. Zblázníme se z toho. Nebylo by moudřejší a elegantnější, mírnit se trochu? Čtěme své knihy, ale buďme bibliofily: buďme jemní, vybírejte si a jako ten šlechtic z jedné Shakespearovy hry říkejme svému knihkupci: „Chci, aby se v nich mluvilo o lásce a aby byly pěkně svázaný!“

KLUB PŘÍTOMNOST

Praha XI, čp. 1800. Všeobecný pensijní ústav, číslo telefonu 355-33.

Pravidelné večery každou středu v 19.30 hod. Velký sál Všeobecného pensijního ústavu, východní vchod. 15. ledna 1936: Dr. Hubert Ripka: Volba Edvarda Beneše prezidentem republiky.

Přístup pouze členům a pozvaným hostům. Podmínky členství: doporučení dvěma členy výboru, zápisné 50 Kč, roční příspěvek činného člena 80 Kč, rodinného 40 Kč, akademického 20 Kč (zápisné 10 Kč), venkovského 40 Kč, zakládajícího 200 Kč jednou pro vždy.

FEUILLETON

Voskovec & Werich:

Z DĚDEČKOVÝCH ZERTÍKŮ.*

GEORGES a JEHAN vyjdou před oponu.

JEHAN nemotorně zpívá:

Můj strýček Jack když narodil se,
to bylo slávy,
Pan starosta gratuloval, bučely
krávy.

Táta z něj chtěl každým coulem
námořníka mít,
Máma proto dávala mu slívovici
pít...

GEORGES: Co to zpíváte, člověče?
To je už staré, to sem nepatří!

JEHAN: Tady má přece být ta píseň
o příbuzném.

GEORGES: Ale ne o strýčkovi. To
už jsme měli, vám povídám.

JEHAN: Počkejte, to máme strýček
Jack. Máma mu dávala slívovici
pít, to byla babička Mary, o té
jsme už také zpívali, táta z něj
chtěl mít námořníka...

GEORGES: ...no, táta, to je dě-

deček Nezamysl, o tom máme zpívat.

JEHAN: To víte, že dědeček Nezamysl se rozjel do Habeše?

GEORGES: Docela správně udělal. Kulturní člověk. Já nevím, proč je mezi lidem proti té habešské epizodě takový odpor. Přece, když chci civilizovat primitivní národy, musím na to názorně. Ne moc teorie, ale hodně praktických příkladů.

JEHAN: To se ví! Co může takový Habešan vědět o volném pádu! Přece mu tam nebudu vozit Máchův padostroj. Něco shodím shora...

GEORGES: ...a když to dopadne, bouchne to.

JEHAN: Ať si všimne!

GEORGES: A potom, nezapomínejte, že takový člověk, který tu válku vede, byl celý život tak skromný, že se držel zpátky, jaksi ve stínu...

JEHAN: ...že se mu nemůžete divit, když chce najednou nějaké místo na slunci. A konečně, je tu svědomitost, pane, veliká svědomitost: když jednou vypisují prémie za každé nenarozené dítě, tak se jim taky postarám o hrob!

GEORGES: Nemluvě o historických vzorech, které jsou velmi svůdné. Třeba ten francouzský někdejší vůdce, Karel Martel...

JEHAN: ...a jeho žena Marie Bri-zard...

GEORGES: ...nebo Alexander Veliký, ten taky stál na slunci.

JEHAN: Před tím sudem, já vím. Říkal: pivo musí být ve stínu, a on tam byl Diogenes.

GEORGES: To máte pro diktátory vzorů! Ale jedné věci se divím. Že tu imitaci Napoleona neženou do důsledků: Vždyť Ostrov Sváté Heleny je volný!

JEHAN: No, nechme to. Raději uspořádáme pěvecký festival o třech košilích Děda Nezamysla.

GEORGES a JEHAN zpívají:

Tři košile

Děda Nezamysla.

Sotva se Děd Nezamysl narodil,
Tak už nějak na hlavičku marodil.
Jeho táta, chudý horal,
To byl smolař, ten to zvoral,
Že kluka nezahodil.

Vychovával Nezamysla, jak to šlo
Do hlavičky se toho moc nevešlo.

A proto se rozhod' táta,
Dát ho učit na magnáta
A s toho už nesešlo.

Chudý otec, chudá máti
Nemají co synu dát.

Bůh sám ví, kdy se hoch vrátí,
Může se mu něco stát.
Chudí byli, sotva žili,

* 14. obraz „Balady z hadrů“, která vyšla tiskem a stojí Kč 15.—.

gopisu, který má co říci dělníkovi i universitnímu profesorovi.

K. Z. Klíma.

Máme mnoho mladých lidí, kteří umějí dobře psát, možná i líp než my starší a stárnoucí. A panu Peroutkovi se podařilo, že literární smetánka se shromažďuje v jeho másešnici.
Dr. Jan Herben.

Přítomnost je prostě dobrý evropský list, není to malé slovo, ale Přítomnost si ho zaslouží.

Karel Scheinpflug

Přítomnost byla ta jediná šťastná revue, která směla radit politikům, která byla slyšena na nejvyšších místech, ale která měla a má čtenáře. Peroutka a Přítomnost s tak vybojovali neobyčejnou na naše poměry tradici. Pohotovost, hloubka a všestranný zájem tvoří dobrodíl. Proto i když se na Přítomnost díváme s trochu jiného břehu, musíme jí klásti za první stupínek časopisecké tvorby. *Mladé proudy*.

Není pochyby, že jedním z nejživějších a nejživotnějších našich týdeníků je Přítomnost. Arciť, její životaschopnost vyvěrá z toho, že je to týdeník, který bystře, vtipně a rychle reaguje na důležité otázky at politické at hospodářské, at kulturní. A chceme-li už být důslední, pak musíme jen přiznat, že všechna ta pohotovost, orientovanost, pochodí odtud, že redaktor Přítomnosti, Ferdinand Peroutka, je bystrý, chytrý a vzdělaný člověk, který má svá zásadní stanoviska a pojetí a který zejména v politice ví, co chce. Ale nadto: Ferdinand Peroutka ví, co chce i při výběru svých spolupracovníků. Vybírá si proto lidi zdravých a vtipných mozků, lidi s páteří a vědomostmi.
Ranní noviny

Přítomnost Ferdinanda Peroutky slaví jubileum: deset let svého vycházení. Opravdu, není to soukromá záležitost tohoto listu a je to fakt významný. List, který vychází po deset let a zachovává věrnost linii, je skutečně listem, který je na svém místě a plní své poslání. A nelze upříti, že Přítomnost na svém místě je.

Julius Fučík v Rudém právu

Na politických stranách a jiných skupinách nezávislá Peroutkova Přítomnost stala se za deset let svého trvání svobodnou tribunou demokratické inteligence, přisnáv

Ušetřili na košili.

Na košili mfru vzali,
zapošili, zakládali.
Ušitou mu odevzdali,
Se synem se rozžehnali.

Košilátý Nezamysl nelenil,
Do těžkého průmyslu se přiznil.
Průmysl byl dobrý důvod,
Zapřít mámu, tátu, původ.
Tři fabriky vyženil.
Když už cenných papírů má haldy
A pod bradou z blahobytu dva faldy,
Tehdy šel dopředu o krok
V zákonitých mezích pokrok,
V módě byl Garibaldi.

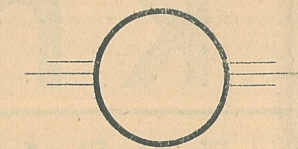
Červeně obarvil košili
Na znamení pokroku,
Když o mzdu dělníci prosili,
Čet' jim Písň Otroků.
Prej ho těší, že jsou Češi,
Že se mu však nedaří;
Říš rakouská nepomine,
A sláva vlastní, císaři.

Dneska s demokracií nechce nic mít,
Národ prý by potřeboval usměrnit.
Nenávidí barvu rudou,
Ta je jen pro pakáží chudou.
Košili dal načernit.

Všechno, co je v knize Mein Kampf, zpolykal,
Na stará kolena je z něj radikál.
Teď to teprv jasně vidí,
Že arije židi šidí
A národ to odpykal.

Zde jsou šance bleď
pro tyhlety ideje,
Tak dědeček jede
Do Erytreje.
V Habeši černá košile
Teprv sluší roztomile,
Nezamysl si v ní kluse
Civilisovat Nēguše,
A že to s kulturou umí,
Vzal na to plynové pumy
A za správní radu banky
Veze tam dva těžké tanky,
Kartáček z elektro-luxu,
Jako dar pro rasa Gugsu,
Ekrasitu plnou bečku
Na památku od Janečků.
A kdyby snad Krista Pána
Kvítězily deště,
Pro něho to není rána,
Zůstane ještě
v Habeši:
Když je jednou těžař, arie k krokáři,
Proč by nemoh' býti velkootkráři.

Dvě knihovny úspěšných románů

Nový Svět

Knihovna Nové Evropy
Rediguje Ferdinand Peroutka

E. M. Remarque: *Cesta zpátky*. Brož. Kč 25.—, váz. Kč 35.—.

L. F. Céline: *Cesta do hlubin noci*. Brož. Kč 65.—, váz. Kč 80.—.

L. Feuchtwanger: *Válka židovská*. Brož. Kč 52.—, váz. Kč 64.—.

L. Feuchtwanger: *Úspěch I. a II.* Brož. Kč 59.—, váz. Kč 89.—.

L. Feuchtwanger: *Oppermannovi*. Brož. Kč 45.—, váz. Kč 57.—.

T. Werfel: *Čtyřicet dnů*. Brož. Kč 95.—, váz. 110.—.

L. Feuchtwanger: *Rímský žid*. Brož. Kč 59.—, váz. Kč 71.—.

Žatva

Sbírka hodnotné prózy

O. Scheinpflugová: *Dvě z nás*. Brož. Kč 35.—, váz. Kč 47.—.

O. Scheinpflugová: *Klíč od domu*. Brož. Kč 28.—, váz. Kč 40.—.

VI. Drnák: *Hlavou proti zdi*. Brož. Kč 29.—, váz. Kč 39.—.

F. V. Kříž: *Srdnatá Marina*. Brož. Kč 22.—, váz. Kč 34.—.

A. Trýb: *Cisář chudých*. Brož. Kč 40.—, váz. Kč 52.—.

J. John: *Boský osud*. Brož. Kč 20.—, váz. Kč 32.—.

J. Hilton: *S Bohem, pane profesore!* Brož. Kč 16.—, váz. Kč 28.—.

O. Scheinpflugová: *Balada z Karlína*. Brož. Kč 18.—, váz. Kč 30.—.

U knihkupců - Fr. Borový - Praha

— a bezohledným kritikem politického a veřejného života v ČSR a zásadním nepřítelem slepého stranictví.
Videňský deník.

Psalí jsme o tomto listě soukromě a třeba nemůžeme souhlasit s politickými a zejména s náboženskými názory jeho, přece jen považujeme jej za jeden z nejlepších listů, jež u nás vycházejí.
Volná myšlenka.

Nesporně nejceněnější z trofejí, jež Přítomnost vybojovala v české žurnalistice, jsou: právo na humor,

úcta k mateřské řeči a láska k pravdě. Předpokládaje správně, že se neobrací jen k odborníkům, nýbrž k celým lidem, sledovala a sleduje současné zjevy ve všech oborech, at je to již politika, filosofie, hospodářství, umění, box, náboženství, sexuální poměry, anekdota, zločiny, kavárny, film, vynálezy či cokoliv jiného, co doba právě objevuje.
Český deník, Plzeň.

Teda ten frak, bezvadně ušitý a výborne priliehající frak — pod tím treba rozuměj hlavnú obsahovú náplň všetkých čísel Přítomnosti. Pero každého spolupracovníka má tu svoju úroveň, či už zasahuje do otázok verejného života českého, či do otázok medzinárodných. Ochotne a s rešpektom uznávame, že sbor spolupracovníkov Přítomnosti predstavujú sami vyberaní publicisti a odborníci, ktorí vedia byť dokladní vo veci a noblesní vo výraze. Tento sbor, obyčajne vždy harmonicky zladený, to je ten dobre oblečený frak, ktorý mienim vidieť na Přítomnosti, potažne na jej reprezentantovi Peroutkovi.
Ján Smrek v Ešlánu.

Svou ochotou připustit rozmanité názory, soustředila Přítomnost velký okruh čtenářů a stala se tak širokou tribunou, jejíž vážnost sahá daleko za její politické prostředky. Zahájivši svou kariéru příspěvkem T. G. Masaryka, přihlásila se k politickému dědictví realismu.
Národní osvobození.

NOVÉ KNIHY

A. M. Tilschová: *MATKY A DCERY*. Román. Nákladem Fr. Borového.

Všechny kladné vlastnosti epického umění A. M. Tilschové

uplatňují se v jejím novém díle. S plastickou názorností předvádí nám řadu postav v ději, vypracovaném se strhující životností. Tento děj je v podstatě historií ženy velmi statečné, na jejíž bedra naložil osud nejedno břímě a nejednu odpovědnost. Postavena tváří v tvář kruté, světácké a nešťastné matce, zachovává si tato Hana pevnost charakteru záhy vyhraněného, a postavena vedle muže téměř maniakálního ve svém zachmuřelém pesimismu, nehroufá se, snaží se jen z radosti životní urvat svůj díl. Má milence lehkomyšlného, laskavého a světáckého, ale odsuzuje jej tak málo, jako odsuzuje manžela. Je to široká a chápací duše, která si dovede statečně říci, že nutno-li unést život mezi dvěma muži, oběma v podstatě slabošskými, kteří potřebují její lásky, že jej tedy unese i se všemi důsledky. V „Matkách a dcerách“ nalézáme vůbec značně hloubější a odpovědnější pojetí lásky než v některých dřívějších pracích autorčiných. To je přínos neobyčejně sympatický, a rádi sledujeme Hanu v jejím poblouznění, bojí i vítězství. Neboť její vlastní zápas o klid a harmonii nitra, v mládí tak bolestně rozdráhaného vlastní matkou, nastane teprve ve chvíli, kdy ona sama dá život dítěti, jehož skutečného otce by nedovedla označiti ani ona. Je to vítězný boj, v němž cit, hlubší a lahodnější, než jakákoliv blaženost erotická, zoceluje Hanu tak, že žádná rána nemůže jí zlomit, ba ani trvale oslabiti. Manžel je svými chimérickými sny o velkosti umělecké, stále vystřídánými nejčernějšími útoky stihomamu, dohnán na konec až k skutečnému sílenství, milenci dá sbohem sama, ale nezřítí se, zachraňuje se radostnou a usilovnou prací, cele zasvěcená Jirce a rodinnému statku.

Osudy této Cikánky, velkého dědičného majetku zemanské rodiny Křížů z Trávníka, tvoří druhé, ne však vedlejší pásmo tohoto románu. Dva bratři, originální hloubavci a podivínové, z nichž nadto Hanin otec je ještě spekulantem pochybného rozumu a ještě pochybnějšího zaru, uvedli Cikánku na pokraj záhuby. A dva vlastní bratři Hanini, jeden lehkomyšlně cynický, druhý malátně slabošský, dovršují zkázu. Jenom Hana je silná, jenom ona má dosti vůle zapřít romantické sklony a milovat svou hrudu prací a k vůli záchraně. To pro Jirku, která, zdá se, vyrůstá, zase tak nepodobná matce, jako nepodobná byla kdysi Hana matce své. Ale co na tom? Takový je život a taková jest prapraděsta mateřství, že nejlepší svou sílu i vůli bez reptání staví do služeb někomu, o kom nevíme, jaký bude a splní-li naše naděje. Ne, zdá se říkati tento román, mateřství není nic racionalisticky vyumělkovaného, nic, co by zaručovalo, že ideál matčina bude dosaženo v dětství. Jest to však cit, krajně obětavý ve své každodenní nepatřičnosti a právě tím nepřetržitý, teplý proud, umožňující unést studený život a nedat se umrazit žádným jeho zklamáním. Když na samém konci knihy setká se stárnoucí Hana se svým již také vybouřeným, kdysi tak vroucně milovaným Francem, a on dojat a rozchvěn mladou krásou líbezného Jirky, zeptá se své dávné milenky, či vlastně je toto líbezné dítě, odpoví mu prostě a hrdě: moje! A veškerá převaha ženy, vykoupené utrpením a prací ve všech bludů, tkví v tomto jediném kouzelném slově.

Božena Benešová.